

ԵՎՐԱՍԻԱ
ԿԱՍԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ
ԴԻՍԿՐԵՏ

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

**ԵՄ դասնությունը,
կառուցվածքը,**

**ԵՄ-Հայաստան
հարաբերությունները**

*Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամ
Երևան 2010*

Այս հրաժարականը ստեղծվել է Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամի կողմից, Ամերիկայի ժողովրդի նվիրատվության միջոցով, ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության (USAID) աջակցությամբ և Եվրոպական միության օժանդակությամբ: Այստեղ արտահայտված տեսակետները պատահաբար չեն, որ համընկնեն ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության, ԱՄՆ կառավարության կամ Եվրոպական միության տեսակետներին:

Սույն ձեռնարկում ներկայացվում են Եվրոպական միության մասին կարևոր և նշանակալի տեղեկություններ: Այն նկարագրում է Եվրոպական ինտեգրման գաղափարախոսության էությունը և արժեհամակարգը, որն ընկած է Եվրոպայի միավորման հիմքում: Ձեռնարկում ներկայացվում է ԵՄ տասնությունը և տարգաբանվում կառուցվածքը, ինչպես նաև նկարագրվում են ԵՄ-Հայաստան հարաբերությունների տասնությունը, ներկա վիճակը և զարգացման հեռանկարները:

Ձեռնարկի մեկնման ընթացքում նդասակ է դրվել ստեղծել հեռաբերիչ և դուրընթացի ինֆորմացիայի աղբյուր, որը կլրացնի հայաստանյան հասարակությունում առկա տեղեկատվական բացը, ինչպես նաև դիմամիկ և կլանող տեխնիկ միջոցով տասնախառնել Եվրոպական հարթության վերաբերյալ հայաստանյան ընթերցողի մոտ առկա բազմաթիվ հարցերին:

Ձեռնարկը հայաստանյան ընթերցողին կօգնի սեփական կարծիք ձևավորել այն մասին, թե ինչ է ԵՄ և ինչպիսին է Հայաստան-Եվրոպական միություն հարաբերությունների զարգացումը: Ձեռնարկի նդասակներից է նաև համաեվրոպական արժեքների հետ Եվրոպական միության կառուցվածքի, տասնական զարգացման և ինտեգրման գործընթացի տրամաբանական կապը ցույց տալը: Ձեռնարկի հրաժարականը հնարավոր դարձավ Քաղաքական և իրավական հայեվրոպական խորհրդատվական կենտրոնի (AEPLAC) աջակցության շնորհիվ:

The manual presents a summary of important and relevant information about the European Union. It explains the main ideas behind the concept of European integration and the European values that served as the foundation for the process of European unification. It narrates the history and clarifies the structure of the EU. Finally, it also briefly dwells on the history, current status and related perspectives of relations between Armenia and the European Union.

The approach used in developing the manual was to design a user-friendly source of information in order to fill the knowledge gap that currently exists in Armenian society at large, and to present a clearly-written text in a dynamic and engaging style, answering many of the most anticipated questions that may arise from a wider Armenian audience concerning the European dimension.

The manual will help the ordinary Armenian reader to form their own opinion regarding what the EU is, and how relations between the EU and Armenia are being developed. It is also aimed at showing how the structure of European institutions and the historical development of the European integration process are linked to common, shared European and global values, approaches and aspirations. This publication became possible through the support of the Armenian-European Policy and Legal Advice Center (AEPLAC).

Հեղինակ՝ **Լիլիթ Բեգանյան (խմբի ղեկավար),
Ամեն Բայբուրդյան, Անահիտ Պարզյան**

Խմբագիրներ՝ **Վալերի Պողոսյան, Գևորգ Տեր-Գաբրիելյան,
Հերիմազ Հարությունյան, Միհայել Հովհաննիսյան**

Բովանդակություն

ՈՂՋՈՒՅՆԻ ԽՈՍՔ	5
ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ	6
ՆԱԽԱԲԱՆ	8
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ	9
ԵՄ ԿԱՌՈՒԹՎԱԾՔՆ ՈՒ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐԸ	20
ԵՄ դրոշը, կարգախոսը, ծննդյան օրը և օրհներգը	20
Շենգենյան սահմի	21
ԵՄ և կրթություն	22
Առողջ երջակա միջավայր	23
Եվրո	24
Եվրոպական միության հաստատությունները	25
Եվրոպական խորհրդարան European Parliament	27
Եվրամիության խորհուրդ Council of the European Union	28
Եվրոպական հանձնաժողովը կամ Եվրահանձնաժողովը	
European Commission	30
Արդարադատության եվրոպական դատարան	
European Court of Justice	30
Աուդիտորների դատարան European Court of Auditors	31
Եվրոպական կենտրոնական բանկ European Central Bank	31
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՇԽԱՐՀԸ	32
Ինչդեռ է ԵՄ-ն ղեկավարում իր արժափն հարաբերությունները	33
Ավելին քան առևտուր և օգնություն	33
Եմ արժափն հարաբերությունները կարգավորող	
հիմնական մեխանիզմները	34
Մարդու իրավունքները	35
Համաեվրոպային և անօտարելի	35
Արժափն և անվանագրության ֆաղափականություն	36
Կայուն զարգացում	36
«Խնայում ենք ջուրը»	37
Ընկերական հարևանություն	37
ԵՄ անդամակցության գործընթացը	39
ԵՄ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	42
AEPLAC-ն ու ազգային ծրագիրը	44
Աջակցության ծրագրեր	47
Տասիս Tacis	48
ՏԵՄՊՄՍ TEMPUS	48
ԵՄ դարենային անվանագրության ծրագիրը	49
Մակրոֆինանսական օժանդակություն	50
Ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների եվրոպական	
նախաձեռնություն	50
Եվրոպական հարևանության ֆաղափականությունը ԵՀԶ/ENP	51
Արևելյան գործընկերություն	55
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	60

Հարգելի ընթերցող,

Շնորհակալ եմ Եվրոպական միության մասին ձեռնարկի հանդեպ ցուցաբերած հետաքրքրության համար: Այս հրապարակման նպատակը ԵՄ տասնության, կառուցվածքի, ինչդեպ նաև Հայաստան-ԵՄ հարաբերությունների մասին հետաքրքիր տեղեկատվական աղբյուր սրամադրելն է:

Եվրոպական միությունը և Հայաստանը շարունակաբար համագործակցում են՝ ձգճելով առավել սերտ և դիմամիկ դարձնել երկկողմանի հարաբերությունները: Հայաստանը մասնակցում է Եվրոպական հարևանության փառափառությանը, իսկ վերջերս նաև Արևելյան գործընկերություն ծրագրին: 2010 հուլիսից Հայաստանը ձեռնամուխ եղավ սկսելու Ասոցացման համաձայնագրի կնքման շուրջ բանակցությունները Եվրոպական միության հետ, դրանով իսկ հարթելով հետագայում ազատ առևտրի գոտու ստեղծման և մուսֆի արտոնագրերի թեթևացման ճանապարհը: Սա սկզբունքորեն նոր փուլի սկիզբ է ԵՄ-Հայաստան հարաբերություններում: Եվրոպական միությունը սրամադրված է շարունակել իր աջակցությունը Հայաստանին և գործունեություն ծավալել այստեղ:

ԵՄ մասին գիտելիքներ ձեռք բերելն այս ավելի արդիական ու կարևոր է դարձել: Հույս ունենմ, որ օգտակար կգտնեք այս հրապարակումը և, որ այն հետաքրքրություն կառաջացնի եվրոպական հարցերի նկատմամբ: Չնայած այս ձեռնարկը կդասասխսանի Ձեր բազմաթիվ հարցերին, այնուամենայնիվ Հայաստանում Եվրոպական միության տասվիրակությունը միշտ տասրասակամ է տասասխսանել Ձեր հարցերին և սսամալ Ձեր մեկնաբանությունները:

Ռաուլ դե Լուցենբերգեր

Հայաստանում ԵՄ պատվիրակության ղեկավար

Երկու խոսք

2009 թվականի մայիսին Պրահայում մեկնարկեց Արևելյան գործընկերություն (ԱԳ) ծրագիրը:

Այն մեծ ոգևորություն առաջացրեց թե՛ Եվրոպական միությունում, թե՛ գործընկեր երկրներում՝ Բելառուսում, Ուկրաինայում, Մոլդովայում, Վրաստանում, Հայաստանում և Ադրբեյջանում: Ոգևորության պատճառը ԵՄ և գործընկեր երկրների հարաբերությունների սկզբունքորեն նոր մակարդակի ակնկալիքներն են և եվրոպական տարածքին ինտեգրվելու տեսլականների հստակեցումը: Ինտեգրված սահմանային կառավարման ծրագիր, մանր և միջին բիզնեսի խթանում, տարածաշրջանային էներգետիկ շուկայի խթանում, էներգետիկ արդյունավետություն և վերականգնվող էներգիայի աղբյուրներ, հարավային էներգետիկ միջանցքի զարգացում, բնական և անտրոպոգեն աղետների դեմ պատրաստվածության և արձագանքելու հարցերում համագործակցություն. ահա սա է այս ծրագրով նախատեսվող գործողությունների մոտավոր ցանկը: Իսկ հեռանկարում՝ խորը և համապարփակ ազատ առևտրի համաձայնագիր, վիզաների ռեժիմի պարզեցում, երկկողմանի համագործակցության համաձայնագիր, որն անդամության թեկնածու չհանդիսացող երկրի համար ԵՄ-ի հետ համագործակցության առավել սերտ ձևաչափ է: Հարկ է նշել, որ 2010 հուլիսի 19-ին արդեն իսկ մեկնարկեցին Եվրոպական միության և Հայաստանի Հանրապետության միջև

Ասոցացման համաձայնագիր կնքելու շուրջ բանակցությունները:

Արևելյան գործընկերությունը, շարունակելով Եվրոպական հարևանության քաղաքականության թեմատիկ հիմնական ուղղությունները, հանդիսանում է նաև այդ ծրագրի սխալների գիտակցման և շտկման փորձ: Մասնավորապես, Արևելյան գործընկերության բաղկացուցիչը հանդիսացող Քաղաքացիական հասարակության ֆորումը սկզբունքորեն նոր մեխանիզմ է, որի միջոցով գործընկեր երկրների քաղաքացիական հասարակությունները ստանում են որոշումների կայացման և ծրագրերի իրագործման վրա ազդելու հնարավորություն: Քաղաքացիական հասարակության ֆորումի առաջին հանդիպումը կայացավ 2009 նոյեմբերի 16 -17-ին, Բրյուսելում: Հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին ֆորումի կառուցվածքը և գործողությունների իրականացման հիմնական մեխանիզմները:

Արևելյան գործընկերությունը կարևոր է նաև այն պատճառով, որ մասնակից 6 երկրների ժողովուրդներին հնարավորություն է տալիս ճանաչել Եվրոպական արժեքները, Եվրամիության գոյության և զարգացման հիմնական սկզբունքներն ու գաղափարախոսությունը, փորձարկել ինտեգրման սեփական ունակությունները և, հիմնվելով ձեռք բերած գիտելիքների և հմտությունների վրա, կայացնել սեփական երկրի հետագա զարգացման ճանապարհի ընտրություն:

Ըստ Երևանի մամուլի ակումբի նախագահ Բորիս Նավասարդյանի՝ ով նաև Արևելյան գործընկերության Քաղաքացիական հասարակության ֆորումի հայաստանյան համակարգողն է, այս ծրագիրը կարևոր է նաև Եվրոպան հասկանալու և ճանաչելու տեսանկյունից: «Չհասկանալով, չպատկերացնելով, թե ինչ է Եվրո-

Բորիս Նավասարդյան

Արևելյան գործընկերության
Քաղաքացիական հասարակության
ֆորումի հայաստանյան
համակարգող

պան, մեզ համար ստեղծել ենք մի ընդհանուր կարծրատիպ Եվրոպայի մասին: Իրականում Եվրոպան շատ բազմազան է, և ազգերի միավորման իրական արժեք հանդիսացող Եվրոպայի խնդիրը հենց այդ բազմազանությունը պահպանելն է: Այդ կարծրատիպերը հաղթահարելու համար առաջին հերթին պետք է ծանոթանալ Եվրոպայի հետ: Այստեղ, իհարկե, մեծ դեր կարող են ունենալ ՋԼՄ-ները եւ ԱԳ ծրագիրը, որի մեջ մենք նոր ենք մտնում: Արևելյան գործընկերության չորս հիմնական ուղղություններից մեկը հենց մարդկային շփումներն են, որոնք մեզ պետք է օգնեն հասկանալ՝ ինչ է Եվրոպան», - ասում է Բորիս Նավասարդյանը:

Այս ձեռնարկի նպատակն է՝ ներկայացնել Եվրոպական միության պատմությունը, փորձը և արժեքները, Հայաստան - ԵՄ հարաբերությունների զարգացման ընթացքն ու առկա հեռանկարները և անհրաժեշտ տեղեկություններ տրամադրելով՝ ընթերցողին սեփական եզրակացություններ անելու հնարավորություն տալ:

Նախաբան

1950թվականի մայիսին ծնունդ առած միացյալ Եվրոպան մարդկության պատմության մեջ նախադեպը չունեցող երևույթ էր՝ նորարար սկզբունքներով փոխշահավետ միություն կազմելու՝ մի խումբ պետությունների որոշում: Առաջին հերթին այն կոչված էր հանդիսանալու Եվրոպայում խաղաղության երաշխավորը: Իր էությամբ լինելով մշտապես վերափոխվող տնտեսական և քաղաքական կազմակերպություն՝ այն խարսխված էր բոլորովին նոր իրավական հիմքերի վրա: «Միասնությունն բազմազանության մեջ» կարգախոսն ունեցող Միությունը կոչված էր ապահովել սերտորեն համագործակցելու ու միավորվելու քաղաքական կամք դրսևորած երկրների ծավալվող ինտեգրումը: Կառավարման, միասնական կառույցների գոյացման ու որոշումների կայացման երկու սկզբունքների համատեղումն էր դրվել Եվրոպական միության կայացման հիմքում՝ վերագրվելու և միջկառավարական: Վերագրվելու սկզբունքը ենթադրում է անդամ երկրների կողմից իրենց ազգային ինքնիշխանության և պետական լիազորությունների մի մասի փոխանցումն ընդհանուր կառավարման մարմնին: Այդ պարագայում պետությունները կորցնում են վերագրված մարմնի լիարժեք հսկողության կարողությունը՝ ընդունելով կայացրած որոշումներն ի կատար ածելու դրույթը: Վերագրվելու կառույցների ստեղծումով միջպետական հարաբերությունները դուրս եկան սոսկ համագործակցություն ենթադրող շրջանակից և

վերածվեցին ինտեգրման գործընթացի: Միևնույն ժամանակ կիրառվեց ավանդական միջկառավարական համագործակցությունը, երբ հիմնական դերակատարներ են հանդիսանում առանձին պետությունները:

Եվրոպական միության համալիր կառուցվածքը և որոշումների կայացման մեխանիզմը վկայում են, որ այն ամենևին չի կարող դասվել եղած միջազգային կամ տարածաշրջանային որևէ կազմակերպության շարքում: Տարածաշրջանային խորը ինտեգրմանը նպատակաուղղված միությունը, աղյուս առ աղյուս կառուցվելով, լիակատար հաջողությամբ պսակվեց: Ներկայումս 27 անդամ երկիր ունեցող Եվրոպական միությունն ունի 498 միլիոն բնակչություն, մեկ միասնական շուկա, բարեկեցիկ կյանքով ապրող ժողովուրդ: ԵՄ-ին բաժին է ընկնում աշխարհի համախառն արդյունքի 30%-ը (18.4 տրիլիոն ԱՄՆ դոլար՝ 2008թ.):

Եվրոպական միությանն անդամակցելու հնարավորություն է ընձեռվում աշխարհագրական առումով Եվրոպայի մաս կազմող ցանկացած ողեսության, որը հարգում է Եվրոպական միության կառուցման հիմքը հանդիսացող ժողովրդավարության սկզբունքները, մարդու իրավունքներն ու օրենքի գերակայությունը:

Եվրոպական միության ստեղծման դասնությունը

Միասնական Եվրոպայի կայացման գաղափարը և ժամանակակից կառույցի ստեղծման նախադրյալներն ու իրողությունները ճիշտ ընկալելու նպատակով պետք է անդրադառնալ Եվրոպա մայրցամաքի պատմական զարգացմանը՝ վեր հանելով ինչպես մինչ 20-րդ դարն ընկած ժամանակաշրջանի, այնպես էլ հատկապես Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին նախորդած Եվրոպայի միավորման տեսլականի բյուրեղացմանը նպաստած պատմական իրադարձությունները:

■ **Եվրոպա մայրցամաքի անվանումը սերում է արևելամիջերկրական Փյունիկիա երկրի արքայադստեր՝ Եվրոպայի առևանգման և հունական Կրեսե կղզում հանգրվանելու առաստելից՝ իր իմաստով կոչված լինելով հիմնավորելու ավելի երիտասարդ եվրոպական ֆաղափարության անփակցելի կառուցիկ հիմնավորց ասիական ֆաղափարությունների հետ:**

Միասնական Եվրոպայի կերտման գաղափարը ծագում է դեռևս դարերի խորքից: Սակայն այդ նպատակին ուղղված վաղ շրջանի բոլոր փորձերը խարսխված են եղել ուժի միջոցով միավորմանը հասնելու սկզբունքի վրա: Եվրոպայի վրա միասնական իշխանություն տարածելու առաջին լուրջ քայլերն ար-

վել են դեռևս Հռոմեական կայսրության ժամանակաշրջանում: Հետագայում միջնադարն իր հետ բերեց քրիստոնեության դրոշի ներքո Եվրոպայի միավորման գաղափարը: Հենց այս ժամանակաշրջանում էլ տեղում ձևավորվեց եվրոպակենտրոն աշխարհընկալումը, որը վեր էր հանում եվրոպական քաղաքակրթության առաջադիմականության գաղափարը: Վերածննդի և Լուսավորության դարաշրջանների շնորհիվ ձևավորվեցին ու տարածվեցին գտան այնպիսի առաջադիմական գաղափարներ, որոնք հնարավորություն են տալիս խորությամբ ըմբռնել ազատության, հանդուրժողականության, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի և ժողովրդավարության վերաբերյալ ներկայիս սկզբունքները: Դրանք էին, որ դարեր անց դարձան ապագա Եվրոպական միության հիմնական գաղափարական դրույթները և եվրոպական հավաքական մտածելակերպի հիմնասյուները՝ եվրոպական արժեքներ անվան ներքո:

Հատկանշական է Վոլտերի՝ դեռևս 1751թ. արտահայտած հետևյալ միտքը Եվրոպայի մասին. «Այն կարծես մի մեծ հանրադատություն լինի՝ բաժանված առանձին դատությունների, ոմանք՝ միադատական, այլոք՝ խառը կառավարման ձևերով..., սակայն բոլորը մեկը մյուսի հետ հաղորդակցվող: Դրանք բոլորն ունեն նույն կրոնական հիմքը՝ նույնիսկ բաժանված լինելով տարբեր դավանամանների: Բոլորն ունեն հանրային իրավունքի և ֆաղափարականության նույն սկզբունքները՝ անծանոթ այլ աշխարհամասերում»:

Հարավային Կովկասը համարվել է Ասիայի մեկ մաս: Երբ Հարավային Կովկասի նորանկախ Հայաստանը, Վրաստանը և Ադրբեջանը 1992թ. մարտին դառնան ՄԱԿ-ի անդամ, նրանք դասվեցին արևելաեվրոպական երկրների շարքում: Այդ շրջանից ի վեր հարավկովկասյան տարածաշրջանը համարվում է Եվրոպայի մեկ մաս:

Եվրոպայի աշխարհագրական, կրոնական, քաղաքական և մշակութային ընկալումներով սահմանները միշտ չէ, որ համընկել են: Եվրոպայի աշխարհագրական սահմանների մասին խոսելիս՝ պետք է նշել, որ դրանք փոփոխվում էին՝ կախված այս կամ այն հարող տարածաշրջանի՝ Եվրոպայի մաս դասելու սկզբունքի զարգացումից: Ի սկզբանե Դոն գետը համարվել է Եվրոպայի արևելյան սահմանը: 1730 թվականից ի վեր Եվրոպայի սահման համարվեց Ուրալյան լեռնաշղթան և Ուրալ գետը՝ ռուսական ծառայության մեջ գտնվող շվեդացի սպա Ստրախլենբերգի առաջարկով: Նման զարգացումը պայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ Ռուսաստանը Պետրոս Մեծի ձեռնարկած արդիականացմանն ուղղված բարեփոխումների արդյունքում սկսել էր դիտվել որպես եվրոպական պետություն: Կրոնական գործոնը բազմաբնույթ ազդեցություն է ունեցել համաեվրոպական մտածելակերպի արմատավորման վրա: Մինչև 18-րդ դարը Եվրոպան առավել հաճախ կոչում էին Քրիստոնյա աշխարհ, և միայն այդ ժամանակաշրջանից սկսած՝ Եվրոպայի աշխարհիկ ինքնությունը սկսեց հետզհետե գերակշռել: Դրանով հանդերձ, քրիստոնեության

ընդհանրական դերն ամենևին չնվազեց՝ իր խորը ազդեցությունը թողնելով ընդհանուր մշակութային տարրերի բյուրեղացման, Եվրոպայի օրենսդրական դաշտի և, բնականաբար, մտածողության զարգացման վրա: Այդ հենքի վրա երեք հազարամյակների ընթացքում ձևավորված եվրոպական մշակույթը երկու հարթությամբ է զարգացել. եվրոպական առանձին երկրների ու ժողովուրդների մշակույթներն իրենց առանձնահատկություններով ու ընդհանրություններով և համաեվրոպական մշակույթը: Ի տարբերություն Եվրոպայի կրոնական ու մշակութային սահմանների համընդգրկուն էության, եվրոպական քաղաքական սահմանների ընկալումը շատ տարբեր է եղել՝ պայմանավորված համաեվրոպական քաղաքական կառույցների բացակայությամբ: Երկար ժամանակ Արևելյան Եվրոպան ու Կենտրոնական ու Արևմտյան Եվրոպայի առանձին հատվածներ քաղաքականապես չեն համարվել Եվրոպայի մաս կամ, առնվազն, լիարժեք մաս:

Եվրոպան երկու բոլոր ունի՝ ի դեմս իր արևմտյան և արևելյան մասերի: Առանց երկուսն էլ գործածելու՝ այն երբեք չի կարող ազատ լինել:

Հռոմի լատի Գովհաննես Պողոս II, 1988թ.

Դրա համար մի քանի պատճառներ կան, որոնցից ամենակարևորը հետևյալն է: Եվրոպայում ձևավորված միջազգային հարաբերություններում իշխում էր ուժերի հավասարակշռության պահպանման սկզբունքը, ինչի հիմքում ընկած էր եվրոպական տերությունների ու մեծ երկրների՝ համաշխարհային դե-

րակատար հանդիսանալու հանգամանքը: Դրանից բխում էր, որ ավելի փոքր երկրները միայն երկրորդական ու երրորդական դերեր կարող էին ստանձնել և քաղաքական առումով չէին տեղավորվում այդ ընկալմամբ եվրոպական աշխարհի սահմաններում: Ժամանակի ընթացքում այդ ընկալումները նույնպես փոփոխության ենթարկվեցին, քանի որ թե՛ մեծ, թե՛ փոքր պետությունների ընկալումները որոշակիորեն փոխարինվեցին համաեվրոպական ընկալմամբ:

Եվրոպացիների մեծամասնությունն Առաջին համաշխարհային պատերազմի արհավիրքներն ընկալեց որպես լուրջ վտանգ, որը կարող էր հանգեցնել եվրոպական քաղաքակրթության կործանման: Միևնույն ժամանակ, եվրոպայի մտավոր վերնախավի մի հատվածը եկավ մեկ այլ եզրահանգման՝ անհանդուրժողականության մերժումը և ազգայնամոլական դրսևորումներին ընդդիմանալը դիտելով որպես պատերազմին դիմակայելու հնարավորություն ու կարողություն: Այս ընկալումը ստեղծում էր միասնական ու խաղաղ եվրոպայի տեսլական, որի տրամաբանական արդյունքը պետք է լիներ ընդհանուր միության ձևավորումը: Միայն ընդհանուր միությունը կարող էր տևական խաղաղություն երաշխավորել եվրոպայում:

1923թ. ավստրիացի կոմս Ռիչարդ Քուդենհոփ-Կալերգին հիմք դրեց համաեվրոպական շարժմանը: Երեք տարի անց նրան հաջողվեց բազմաթիվ քաղա-

քական գործիչների համախմբել Վիեննայում կայացած առաջին համաեվրոպական համագումարի շրջանակներում: Քուդենհոփ-Կալերգին ասում էր. «Եվրոպական հարցը հանգում է եվրոպացիների փոխադարձ ասելության խնդրին, որը թունավորում է ամբողջ մթնոլորտը: Եվրոպական հարցը կարող է լուծվել միայն Եվրոպայի ազգերի միավորման միջոցով: Միացյալ Եվրոպայի ստեղծման լրջագույն խոչընդոտներից է ամենամեծ բնակչություն ունեցող երկրների՝ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի հազարամյա թշնամությունը...»:

Ռիչարդ Քուդենհոփ-Կալերգի
(1894-1972)

1924-1938թթ. Քուդենհոփ-Կալերգին հրատարակեց «Համաեվրոպա» ամսագիրը՝ հանդիսանալով մաև դրա հիմնական հեղինակը: Նրա գաղափարները եվրոպայի Միացյալ Նահանգներ ստեղծելու և եվրոպական երկրների ազգային խորհրդարաններում եվրոպամետ խմբակցություններ ձևավորելու վերաբերյալ՝ սկսեցին պարտ հող գտնել:

1947թ. հուլիսին Շվեյցարիայի Գեսաադ ֆադաում եվրոպամետ խորհրդարանական խմբերը գումարեցին համաժողով՝ «Եվրոպական խորհրդարանական միություն» անվան ներքո:

Ֆրանսիայի վարչապետ Արիստիդ Բրիանի՝ 1929թ. Ազգերի Լիգայում հնչեցրած ճառում մատուցվեց եվրոպական ազգերի դաշնության (ֆեդերացիայի) գաղափարը, որը պետք է հիմնված

լինել համերաշխության վրա՝ իր վերջնական նպատակով հետամուտ լինելով տնտեսական բարգավաճման ու քաղաքական համագործակցության:

Համաեվրոպականության գաղափարի գերիշխող դառնալու և Եվրոպական միության ստեղծումը պարզապես անհրաժեշտ դարձնելու իմաստով՝ վերջին հանգրվանը հանդիսացավ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը: Դրա սարսափելի հետևանքներն ու ահռելի մարդկային կորուստները Եվրոպացիներին ստիպեցին ելք որոնել հարատև խաղաղությունն ապահովելու ուղղությամբ: Համաշխարհային պատերազմը սկսվել էր Եվրոպայից և այն դարձրել ռազմական գործողությունների հիմնական թատերաբեմ: Պետք էր առաջին հերթին լուծում գտնել Գերմանիայի ու Ֆրանսիայի թշնամանքի վերացման հարցին, առանց որի չէր կարող լինել մնայուն խաղաղություն: Դաշնակից երկրներն ու ամբողջ մարդկությունը լծվեցին խաղաղության պահպանման կառույցի ստեղծման գործին՝ ծնելով Միավորված ազգերի կազմակերպությունը: Եվրոպացիները, ապավինելով ՄԱԿ-ին, մտադրվեցին ստեղծել իրենց կառույցը՝

միության տեսքով: Այն կոչված կլինել երաշխավորելու նոր պատերազմի բացառումը: Եվրոպական ժողովուրդները ձգտում էին նաև ստեղծել ավելի ազատ, արդար և տնտեսապես զարգացած, քաղաքականապես սերտորեն համագործակցող աշխարհամաս՝ երջանիկ ապրող ժողովուրդներով, ինչին հասնելու ճանապարհը համաեվրոպական ինտեգրումն էր: Բացի այդ, պատերազմից հետո Եվրոպացիները գիտակցեցին իրենց թուլությունը՝ ականատեսը լինելով երկու նոր գերտերությունների՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների և Խորհրդային Միության քաղաքական, տնտեսական ու ռազմական բացարձակ տիրապետության հաստատմանը երկրագնդի վրա: Եվրոպական երկրների համար այդ գերիշխող կացությանը դիմագրավելու լավագույն միջոցն իրենց միավորումն էր:

Եվրոպական ինտեգրման կարևոր ազդակ հանդիսացավ Մեծ Բրիտանիայի նախկին վարչապետ Ուինսթոն Չերչիլի՝ 1946թ. հայտնի ելույթը Շվեյցարիայի Ցյուրիխի համալսարանում: «Այսօր կցանկանայի Ձեզ հետ խոսել Եվրոպայի ողբերգության մասին... Այնուամենայնիվ, դեռևս կա մի դեղամիջոց այդ ողբերգությունը հաղթահարելու համար, որը եթե միասնաբար և ինքնաբերական կերպով ընդունվել ժողովուրդների մեծամասնության կողմից, կարծես հրաժարվել կվերափոխեր ամբողջ տասկերն, ու մի փանի սարի հետ ամբողջ Եվրոպան կամ դրա մեծ մասը կդարձներ անկախ ու երջանիկ, ինչպիսին այսօր Շվեյցարիան է: Եվ ո՞րն է այդ հրաժարի դեղամիջոցը: Դա Եվրոպական ընթանիփ վերակառուցումն է, կամ դրա այն մասի, որքանը կկարողանանք, և այնպիսի կառույցի ստեղծումն է, որի ներքո Եվրոպան կկարողանա ամրել խաղաղ, արդար և ազատ կյանքով: Մենք մենք է ստեղծենք, այսպես կոչված, Եվրոպայի Միացյալ Նահանգ-

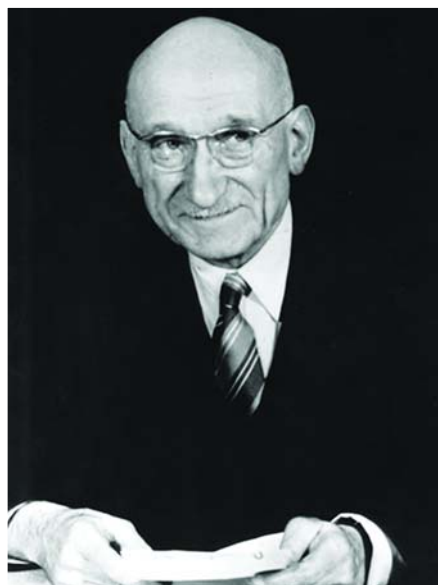
ԱՄՆ Նախագահ Հարի Թրումենն առաջ փառեց արժանի փառափառության սկզբունքներ, որոնց հիմքում ընկած էր կոմունիզմի տարածումը կանխելու նպատակը: 1947թ. մարտի 12-ին ելույթ ունենալով ԱՄՆ Կոնգրեսում՝ Նախագահ Թրումենը հռչակեց, որ «Միացյալ Նահանգները՝ որպես ազատ աշխարհի առաջնորդ, պետք է աջակցի ժողովրդավարությանն աշխարհով մեկ և դաշնային կոմունիզմի դեմ»:

ներ: Եվրոպական ընթանիֆի վերակառուցման առաջին փայլը դեռ է լինի Ֆրանսիայի և Գերմանիայի միջև համագործակցությունը»:

■ **Ծրագիրը Մարշալի լույսն է կոչվել ԱՄՆ դեսական ֆարսուղար Ջորջ Մարշալի անունով, մինչդեռ դառնում էր «Եվրոպայի վերականգման ծրագիր» անվանումը: 1947թ. հունիսին, ելույթ ունենալով Չարվարդի համալսարանում, դեսֆարսուղար Մարշալն ուրվագծեց վարչակազմի ծրագրային դրույթն՝ ուղղված Արևմտյան Եվրոպայի վերականգնմանը և դրանով իսկ՝ կոմունիզմի առջև դառնալի սեղծմանը: 1948թ. ապրիլից սկսած՝ եվրոպական երկրներին 13 միլիարդ ԱՄՆ դոլար է տրամադրվել որդես սնեսական ու սեխնիկական օգնություն: ԽՍՀՄ-ը և իր դառնակիցները հրաժարվել են այդ օգնությունից: Մարշալի լույսնը սերմանեց եվրոպական ինսեսեզման առաջին տարրերը՝ սեղծելով սնեսության համակարգման համաեվրոպական մակարդակի հաստատություններ:**

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներն իրենց կարևոր նպաստը բերեցին Եվրոպայի միավորմանը: Ի տարբերություն նախորդ պատերազմի, Երկրորդ աշխարհամարտից հետո ԱՄՆ-ը չընտրեց մեկուսացման ուղին, այլ որպես գերտերություն որդեգրեց եվրոպական հարցե-

րին միջամտելու քաղաքականություն: Ամերիկյան կառավարությունը համոզված էր, որ ազատ առևտրի խոչընդոտումը նպաստեց պատերազմի սանձագերծմանը: Ազատ առևտրի քաղաքականության իրականացումը դարձավ հիմնական պայմանն այն բոլոր եվրոպական երկրների համար, որոնք այդ քան ցանկալի ամերիկյան ֆինանսական ու տնտեսական աջակցության կարիքն ունեին: Այդ ժամանակ աշխարհն ականատես եղավ Սառը պատերազմի մեկնարկին: ԱՄՆ-ը, կիրառելով թրումենի դոկտրինն ու նպատակ ունենալով սանձահարել կոմունիզմի տարածումը, սկսեց իր մշակած Մարշալի պլանի իրականացումը՝ խթանելու համար ավերված Եվրոպայի տնտեսական զարգացումը: Արևմտյան Եվրոպայի երկրների մեծ մասը 1948թ. ստեղծեց մի կառույց, որը կոչված էր տնօրինելու և բաշխելու Մարշալի պլանի համաձայն տրամադրվող օգնությունը: Այն կոչվեց «Եվրոպական տնտեսական համագործակցության կազմակերպություն»:

Ռոբեր Շուման
(1886-1963)

«Եվրոպայի չի ստեղծվի մեկ ակնթարթում կամ մեկ ծրագրի համաձայն: Այն կկառուցվի կոնկրետ նվաճումների հիման վրա, որոնք սկզբնապես ստեղծում են դե ֆակտո համերաժխություն: Եվրոպայի ազգերի մերձեցումը լուրջապես է Ֆրանսիայի ու Գերմանիայի դարավոր առձևակասման վերացումը: ... Քարածխի և դոդախի արտադրության համատեղումն անմիջապես հիմքեր կստեղծի սննդական համատեղ զարգացման համար՝ որպես առաջին փայլ Եվրոպայի դաշնության ուղղությամբ»:

Ռոբեր Շուման

1948 թվականից սկսեց գործել Բենիլյուքսի (Բելգիայի, Նիդեռլանդների և Լյուքսեմբուրգի) մաքսային միությունը՝ կիրառելով մեկ ընդհանուր արտաքին մաքսատուրք: 1949թ. Եվրոպայի խորհրդի հիմնադրումը ևս մեկ քայլ հանդիսացավ Եվրոպական ինտեգրման ճանապարհին՝ նպատակ ունենալով խթանել անդամ երկրներում ժողովրդավարական համակարգի ամրապնդումն ու մարդու իրավունքների պաշտպանությունը: Սակայն Եվրոպայի խորհուրդն ամենևին չէր հետապնդում միության և ո՛չ էլ դաշնության հաստատման նպատակ՝ չենթադրելով երկրների ինքնիշխանության որևէ սահմանափակում:

Եվրոպական համայնքի ստեղծման գործընթացի մեկնակետը հանդիսացավ Ֆրանսիայի արտաքին գործերի նախարար Ռոբեր Շումանի՝ 1950թ. մայիսի 9-ի ելույթը, որով նա պաշտոնապես առաջարկում էր համատեղ օգտագործել Ֆրանսիայի և Գերմանիայի կամ նրանց

միանալ ցանկացող այլ եվրոպական երկրների քարածխի և պողպատի պաշարները՝ համատեղ ղեկավարման ներքո: Առաջարկի հիմնական նպատակը Ֆրանսիայի և Գերմանիայի միջև տնտեսական համագործակցության ծավալումն էր՝ դրանով իսկ հեռացնելով Եվրոպայում նոր պատերազմի սպառնալիքը: Այդ ընտրությունը պայմանավորված էր նրանով, որ քարածխի և պողպատի արտադրությունը ռազմական արդյունաբերության գերակա ճյուղերից էին:

Տրամաբանական էր, որ համագործակցության և խաղաղության ամրապնդման գործընթացը պետք էր սկսել դրանցից: Ակնհայտ էր նաև, որ հենց տնտեսական համագործակցությունն էր, որ կարող էր հանգեցնել քաղաքական միության կերտմանը:

Քարածխի և պողպատի եվրոպական համայնքի հիմնադրման մասին Փարիզի համաձայնագիրը 1951թ. ապրիլին ստորագրեցին Ֆրանսիան, Գերմանիան, Բելգիան, Նիդեռլանդները, Լյուքսեմբուրգը և Իտալիան: Այդ կազմակերպության հիմնական նպատակն ընդհանուր շուկայի ստեղծումն էր՝ ածխային և մետաղագործական բնագավառների արտադրության արդիականացման և արդյունավետության բարձրացման, ինչպես նաև տնտեսության վերոնշյալ ճյուղերում աշխատանքային պայմանների բարելավման և զբաղվածության խնդրի լուծման համար: Հանրաճանաչ ֆրանսիացի գործարար Ժան Մոնեն 1952թ. դարձավ Քարածխի և պողպատի եվրոպական համայնքի կառավարող՝ Գերագույն մարմնի առաջին նախագահը: Նա էր, որ ոգեշնչել էր Շումանի հռչակագրի ծնունդը:

Տվյալ ժամանակահատվածի տնտեսության համար կարևորագույնը համարվող այդ ճյուղերի ինտեգրումը ճանապարհի հարթեց նաև տնտեսության այլ ոլորտների ինտեգրման համար: 1957թ.

համայնքի անդամ երկրները Հռոմում ստորագրեցին երկու համաձայնագրեր՝ Եվրոպական տնտեսական համայնքի և Ատոմային էներգիայի եվրոպական համայնքի (Եվրատոմ) ստեղծման մասին: Այս համայնքներն առավելապես տնտեսական իրավասության միավորումներ էին՝ ուղղված ապրանքների ազատ շրջանառության, ընդհանուր շուկայի և ընդհանուր մաքսային համակարգի ստեղծման, միացյալ գյուղատնտեսական, հականենաշնորհային, առևտրային քաղաքականության վարմանը: Ժամանակի հետ, սակայն, միավորման այս գործընթացները սկսեցին թափանցել նաև հասարակական կյանքի այլ ոլորտներ:

■ **Ժան Սոնե, Եվրոպական միության ստեղծման ճարտարապետը: Ծնվել է Ֆրանսիայի Կոնյակ ֆադաֆում: 1919թ. երեսուրմեկ տարեկանում դարձել է Ազգերի Լիգայի գլխավոր ֆարսուղարի Տեղակալ: Այնուհետև կարևոր դերակատարություն է ունեցել Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի երկրների ճանաչությունների վերականգնման գործում: Սոնեն մեծադերս մտաստել է Մեծ Բրիտանիայի և Ֆրանսիայի դաշինքի ձևավորմանն ընդդեմ ֆաշիստական Գերմանիայի: Որոշ ժամանակ ադրել է ԱՄՆ-ում՝ լինելով ԱՄՆ Նախագահ Ֆրանկլին Դելանո Ռուզվելթի խորհրդականը: Նրա դավանած հիմնական գաղափարը հետևյալն էր. Եվրոպայում չի լինի խաղաղություն, եթե դաշտերազմից հետո երկրները վերահաստատվեն ազգային ինֆնիլիսանության սկզբունքի վրա: Եվրոպայի**

երկրները չափ տիր են, որդեսգի իրենց ժողովուրդների համար երախտավորեն անհրաժեշտ բարգավաճ կյանք և սոցիալական զարգացում: Եվրոպական դեմոկրատիաները դեմ է դաշնություն կազմեն:

1967թ. նշյալ երեք միավորները միաձուլվեցին՝ ստեղծելով Եվրոպական համայնքը (ԵՀ): Եվրոպական միության կազմավորման ճանապարհի հաջորդ քայլը դարձավ 1970թ. Եվրոպական քաղաքական համագործակցության ձևավորումը՝ անդամ երկրների արտաքին քաղաքականությունը համակարգելու նպատակով: 1973-ին տեղի ունեցավ Եվրոպական համայնքի առաջին ընդլայնումը: ԵՀ անդամ երկրների շարքերը համալրեցին Մեծ Բրիտանիան, Դանիան և Իռլանդիան: 1981թ. ԵՀ կազմի մեջ մտավ Հունաստանը, 1986-ին՝ Իսպանիան և Պորտուգալիան: Համայնքի անդամ երկրների թիվը հասավ 12-ի: ԵՀ-ի ընդլայնման հետ միաժամանակ կատարելագործվեց նաև հարկային համակարգը, հստակեցվեցին մաքսային կանոններն ու տուրքերը, ձևավորվեց ԵՀ-ի միացյալ արժույթային գոտին (1979թ. ստեղծվեց ընդհանուր հաշվարկային միավոր՝ էքյուն (ECU), որին 1999թ. հունվարի 1-ին փոխարինեց եվրոն (EUR) 1եվրո=1էքյուն փոխարժեքով: 1980-ականների կեսերից մտցվեցին ընդհանուր մաքսային կանոններ: Զուգահեռաբար ընթանում էր նաև ապագա Եվրոպական միության կենտրոնական կառույցների կազմավորման գործընթացը: 1979թ. անցկացվեցին Եվրոպական խորհրդարանի առաջին ուղղակի ընտրությունները: Մինչ այդ խորհրդարանի անդամները նշանակվում էին ազգային խորհրդարանների կողմից: Դրանց արդյունքում ձևավորված խորհրդարանը վերահսկում էր Եվրոպական հանձնաժողո-

վի գործունեությունը և հանձնաժողովի գործունեությունը սահմանող օրենսդրական որոշումներ էր ընդունում: 1975 թվականից սկսեց գործել Եվրոպական խորհուրդը, որում ընդգրկված էին ԵՀ անդամ պետությունների և կառավարությունների ղեկավարները: Խորհրդի նիստերը տեղի

կական, ֆիզիկական և հարկային մնացյալ խոչընդոտների վերացմանը: Միասնական ակտի շրջանակներում անդամ երկրները համաձայնեցին նաև որդեգրել ընդհանուր քաղաքականություն և միասնական չափորոշիչներ սահմանել հարկերի, ծառայությունների, զբաղվածության,

ԵՄ անդամ երկրների ղեկավարները Միասնական եվրոպական ակտի ուժի մեջ մտնելու նախօրեին
Բրյուսել, 1987 թ.

էին ունենում տարին երկու անգամ, չունեին օրենսդրական լիազորություններ և նպատակաուղղված էին ԵՀ-ի զարգացման ընդհանուր ուղղությունների մշակմանը:

Չափազանց կարևոր զարգացում էր 1986թ. Լյուքսեմբուրգում և Հաագայում Միասնական եվրոպական ակտի ստորագրումը, որն ուժի մեջ մտավ 1987թ. հուլիսի 1-ից: Այն նշանակում էր առանց սահմանների շուկայի ստեղծում՝ ապրանքների, մարդկանց, ծառայությունների և կապիտալի ազատ շրջանառությամբ: Այդ ակտով նախատեսվում էին նաև մի շարք միջոցառումներ՝ ուղղված միասնական շուկայի ստեղծման տեխնի-

առողջապահության և այլ ոլորտներում: Սկսվեց եվրոպական ինտեգրման որակապես նոր՝ հանգրվանային փուլ, որը նշանավորվեց 1992թ. միդեռլանդական Մասստրիխտի համաձայնագրով՝ Եվրոպական միության (ԵՄ) ստեղծմամբ: Այն խարսխվեց երեք հիմնասյուների վրա: Առաջինից բացի, ուր պայմանականորեն միավորվել էին նախկինում ստեղծված «համայնքներ» կոչվող միավորումները, կազմավորվեցին երկրորդ՝ ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականությունը, և երրորդ՝ ոստիկանության և արդարադատության բնագավառում համագործակցությունը: Առաջին հիմնասյունն իր մեջ ներառեց վերազգային բնույ-

թի ոլորտներ ու գործառույթներ՝ Եվրոպական խորհրդարանին ու Եվրոպական հանձնաժողովին զիջելով ԵՄ անդամ պետությունների ազգային ինքնիշխանության որոշ մասը: Եվրոպական համայնք վերտառությամբ առաջին հիմնասյան կազմ մտան մաքսային միությունը և միասնական շուկան, միասնական գյուղատնտեսական և ձկնորսության քաղաքականությունը, տնտեսական և արժույթային միությունը, ԵՄ քաղաքացիությունը, ԵՄ մրցակցության օրենքը, կրթությունը և մշակույթը, առողջապահությունը, բնապահպանությունը, սոցիալական քաղաքականությունը, իմիգրացիոն քաղաքականությունը և Շենգենյան պայմանագիրը: Երկրորդ և երրորդ հիմնասյուների մեջ դասվեցին առավել նվազ վերազգային տարրեր պարունակող և հիմնականում անդամ երկրների ինքնիշխան լիազորություններով օժտված, միջկառավարական համագործակցության արդյունք հանդիսացող ոլորտները: Երկրորդ՝ «Ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականություն» հիմնասյունն իր մեջ ընդգրկեց հետևյալ ոլորտները. մարդու իրավունքներ, ժողովրդավարություն, արտաքին օգնություն, Եվրոպական անվտանգության և պաշտպանության քաղաքականություն, խաղաղապահություն: «Ոստիկանության և արդարադատության համագործակցություն քրեական հարցերի շրջանակում» կոչվող երրորդ հիմնասյան մեջ ընդգրկված էին հետևյալ խնդիրները. թմրանյութերի ապօրինի շրջանառություն և հրազենի մաքսամենզություն, ահաբեկչություն, մարդկանց թրաֆիքինգ, կազմակերպված հանցագործություն, կաշառակերություն և խարդախություն:

Ստեղծվեց անդամ երկրների միասնական քաղաքացիություն: Մասստրիխտի համաձայնագրի որոշ կետեր, հատկապես տնտեսությունների միավորման և միասնական դրամարժույթի ստեղծման

մասին դրույթները, բավականին մեծ հակազդեցություն գտան որոշ անդամ երկրներում:

Միջազգային ասպարեզում ԵՄ-ի դերի մեծացման անհրաժեշտությամբ պայմանավորված՝ Մասստրիխտի համաձայնագրի որոշ դրույթների նկատմամբ եղած հակազդեցությամբ, ինչպես նաև Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայում ԵՄ-ի ընդլայնման հեռանկարի առկայությամբ, Մասստրիխտի համաձայնագրի առանձին դրույթներ 1990-ականների ընթացքում վերանայվեցին և համալրվեցին: 1997թ. ստորագրված Ամստերդամի համաձայնագրով հաստատվեցին Միության հիմնական նպատակները և լրացումներ կատարվեցին միասնական արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտներում: Համաձայնագրում առանձին դրույթ մտցվեց, որն անդրադառնում էր ԵՄ անդամ պետությունների կողմից ժողովրդավարական սկզբունքների, մարդու իրավունքների և օրենքի գերակայության ապահովմանը, ինչպես նաև անդամ երկրների համագործակցության սերտացմանը՝ ահաբեկչության, ռասիզմի, հանցավորության և մաքսամենզության դեմ պայքարի ոլորտներում: Ստեղծվեց Եվրոպական կենտրոնական բանկը: Սկսեցին իրականացվել «Սոկրատես», «Էրազմուս» և «Լեոնարդո դա Վինչի» կրթական ծրագրերը՝ կոչված խթանելու շփումներն ու համատեղ աշխատանքը Եվրոպական ուսանողների և ուսուցիչների միջև:

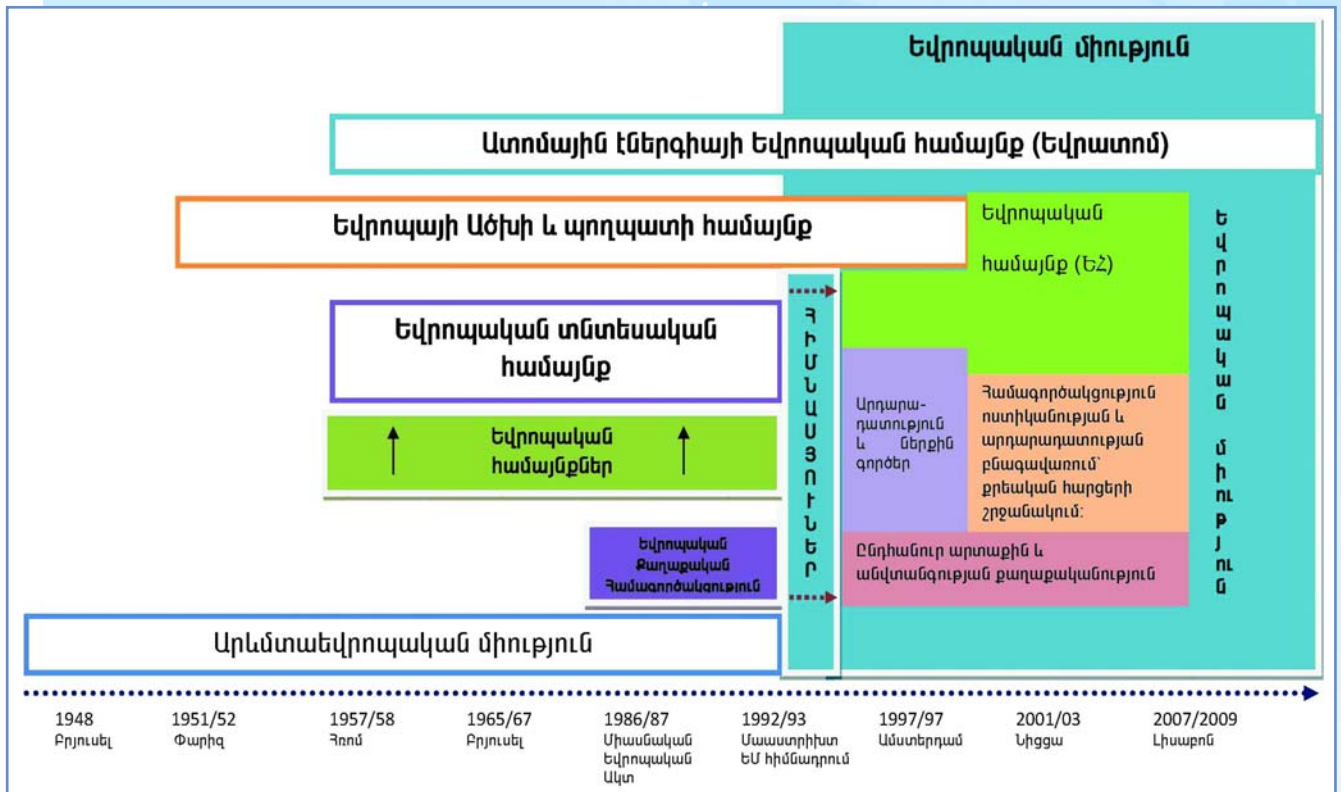
2000թ. ստորագրված Նիցցայի համաձայնագիրը դարձավ Հռոմի, Մասստրիխտի և Ամստերդամի համաձայնագրերի տրամաբանական շարունակությունը: Այն անդրադառնում էր երեք հիմնական խնդիրների՝ ԵՄ-ի ներքին բարեփոխումներ ընտրական օրենքների և գործընթացների բնագավառներում, Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի անդամակցություն ԵՄ-ին և Միության ընդհանուր անվտան-

գության և արտաքին քաղաքականության հետագա մշակում:

2002թ.-ից եվրոն ԵՄ 12 անդամ երկրներում փոխարինեց ազգային արժույթին: 2003թ. ապրիլի 16-17-ին Աթենքում տեղի ունեցավ ԵՄ-ի ընդլայնման պատմական խորհրդաժողովը, որին մասնակ-

թյան ընդհանուր թվաքանակը հասավ 498 միլիոնի:

Ֆրանսիացի և հոլանդացի քվեարկողների պատճառով 2005թ. Եվրոպական միասնական սահմանադրության ընդունման ձախողմանը հաջորդեց Լիսաբոնի համաձայնագրի ստորագրումը 2007թ.

ցում էին 15 անդամ և 10 թեկնածու երկրների ղեկավարներ: 2004թ. մայիսին ԵՄ-ի անդամ դարձան ևս 10 թեկնածու երկրներ՝ Յունգարիան, Կիպրոսը, Լատվիան, Լիտվան, Մալթան, Լեհաստանը, Սլովակիան, Սլովենիան, Չեխիան և Էստոնիան: ԵՄ-ի այս վերջին՝ թվով հինգերորդ ընդլայնումը ամենաբարդն էր ԵՄ պատմության մեջ: Միացալ Եվրոպայի տարածքն ավելացավ մեկ քառորդով, իսկ բնակչության թիվը՝ մոտ մեկ հինգերորդով: Եվս 75 միլիոն մարդ միացավ Միության 375 միլիոն բնակչությանը՝ այն դարձնելով աշխարհի ամենամեծ քաղաքական - տնտեսական կառույցը՝ իր եզակի էությամբ: 2007թ. ԵՄ-ին Բուլղարիայի և Ռումինիայի անդամակցությամբ Միության բնակչու-

ղեկտեմբերին: Բոլոր անդամ պետությունները 2009թ. նոյեմբերի դրությամբ ավարտեցին վավերացման գործընթացը, և հնարավորություն ստեղծվեց, որ այն արդեն իսկ 2009թ. դեկտեմբերի 1-ից ուժի մեջ մտնի: Լիսաբոնի համաձայնագրի դրույթները միտված են ԵՄ հետագա արդիականացմանը, աշխատանքի արդյունավետության և համաշխարհային թատերաբեմում ԵՄ դերի բարձրացմանը: ԵՄ-ն, ունենալով 27 անդամ երկրներ, մինչ այդ հանգրվանը գործել է 15 երկրների համար մշակված կարգի համաձայն: Լիսաբոնի համաձայնագրի վավերացումից հետո Եվրոպական խորհրդի առաջին մշտական նախագահ ընտրվեց բելգիացի Զերման Վոն Ռամայուին, 2,5

Չեղման Վոն Ռամոյուի
Եվրոպական խորհրդի նախագահ

տարի ժամկետով:

Արտաքին քաղաքականության ոլորտն առավել ներդաշնակ դարձնելու նպատակով, ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականության հարցերով գերագույն հանձնակատարի և արտաքին հարաբերությունների ու Եվրոպական հարևանության քաղաքականության հարցերով հանձնակատարի փոխարեն ստեղծել է արտաքին գործերի և անվտանգության քաղաքականության հարցերով բարձրագույն ներկայացուցչի պաշտոնը: Վերջինս զբաղեցնող անձը համատեղելու է նաև Եվրոպական հանձնաժողովի փոխնախագահությունը: Ստեղծվեց նոր Եվրոպական արտաքին գործունեության ծառայություն: Սակայն դա ամենևին չի նշանակում, որ ստեղծվում է վերազգային նոր կառույց: Բարձրագույն ներկայացուցիչը գործելու է միայն անդամ երկրների արտաքին քաղաքականության բնագավառին վերաբերող միաձայն ընդունված որոշումների հիման վրա: Այս պաշտոնը 2009 դեկտեմբերի 1-

Քեթրին Ալթոն
Եվրոպական խորհրդի արտաքին գործերի և անվտանգության բաղադրականության հարցերով բարձրագույն ներկայացուցիչ

ից զբաղեցնում է Մեծ Բրիտանիան ներկայացնող Քեթրին Ալթոնը:

Լիսաբոնի համաձայնագիրը նախատեսում է նաև, որ 2014 թվականից ուժի մեջ կմտնի գործադիր որոշումների կայացման նոր կարգ. ԵՄ նախարարների խորհուրդը որոշումներն ընդունված կարող է համարել ԵՄ անդամ երկրների բնակչության առնվազն 65%-ը ներկայացնող ծայրերի 55% կողմ քվեարկությամբ: Նախատեսվում է նաև մշակել ընդհանուր իմիգրացիոն քաղաքականություն: Լիսաբոնի համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելով կղաղարի գործել «երեք հիմնասյուների» բաժանումը:

Եվրոպական միության ներսում ընթացող վերջին բարեփոխումները կոչված են այն դարձնելու ավելի արդյունավետ, առավել թափանցիկ սկզբունքներով գործող և վերազգային համագործակցության էլ ավելի բարձր ասիճանով:

ԵՄ կառուցվածքն ու ինստիտուտները

ԵՄ դրոշը, կարգախոսը, ծննդյան օրը և օրհներգը

Եվրոպական միությունը բացառիկ կազմակերպություն է, «վերագային» ֆաղափական և ճնշման ընկերակցություն՝ 27 անդամ երկրների միջև: Եվրոպական միության հիմնական նպատակն է՝ առաջնություն և մարդու իրավունքների պաշտպանություն իր ֆաղափանքների համար:

Եվրոպական միության դրոշը ոչ միայն Եվրոպական միության, այլ նաև ամբողջ Եվրոպայի միասնության խորհրդ:

«Միասնականություն բազմազանության մեջ». սա է ԵՄ կարգախոսը:

Դա նշանակում է, որ Եվրոպացիները միավորված են հանուն ընդհանուր խաղաղության և բարգավաճման: Տարաժամակցական առանձնահատկություններն, ավանդույթներն ու լեզուները դրական առանձնահատկություն են մայրցամաքի համար:

դանիշն է: Տասներկու աստղերից կազմված շրջանը խորհրդանշում է ներդաշնակություն, համերաշխություն և հարգանք Եվրոպայի ժողովուրդների միջև:

Դրոշի ստեղծման պատմությունը սկսում է 1955-ից: Այն ժամանակ Եվրոպական միությունը գոյություն ուներ միայն որպես Քարածխի և պողպատի Եվրոպական համայնք՝ վեց անդամ երկրներով: Միևնույն ժամանակ, Եվրոպայի խորհուրդը, որ մինչ այդ արդեն հինգ տարի գործում էր, ջանասիրաբար զբաղվում էր մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ և Եվրոպական արժեքների տարածմամբ:

Եվրոպայի խորհուրդը երկար մտորում էր, թե ինչ խորհրդանիշ կարելի է ընդունել իրենց կառույցի համար: Երկար քննարկումներից հետո որոշվեց որպես խորհրդանիշ ընդունել կապույտ դրոշը՝ 12 աստղերից կազմված շրջանով: Տարբեր ավանդույթներում 12-ը խորհրդանշում է կատարելություն. դա տարվա 12 ամիսների թիվն է, ժամացույցի վրա առկա ժամերի քանակը: Շրջանը միասնությունն է խորհրդանշում: Այսպիսով ստեղծվեց Եվրոպայի խորհրդի դրոշը՝ Եվրոպայի ժողովուրդների համերաշխության ու միասնության խորհրդանիշը: Եվրոպայի խորհուրդն այլ հաստատություններին ևս խրախուսում էր ընդունել այդ խորհրդանիշը, և 1985թ. ԵՄ անդամ պետությունների ղեկավարներն ու կառավարություններն այդ դրոշն ընդունեցին որպես ԵՄ պաշտոնական խորհրդանիշ: Բոլոր Եվրոպական հաստատությունները

րը, սկսած 1986-ից, իրենց ներկայացուցական դրոշի հետ համատեղ ներկայանում են նաև այս դրոշի ներքո:

Ծննդյան օրը

1950թ. մայիսի 9-ին Ռոբեր Շումանը ներկայացրեց մի հռչակագիր, որը հեռագայում ձանաչվեց «Շումանի հռչակագիր» անվամբ: Այն դարձավ ԵՄ հիմնադրման գաղափարական հիմքը՝ իր մեջ ընդգրկելով միացյալ Եվրոպայի գոյության և խաղաղ համագործակցության գաղափարները: Այսօր ԵՄ դրոշի, օրհներգի և կարգախոսի հետ՝ մայիսի 9-ը ևս համարվում է ԵՄ խորհրդանիշ:

ԵՄ օրհներգը

Եվրոպական միության օրհներգի հիմքում ընկած է Լյուդվիգ վան Բեթհովենի՝ 1823 թվականին ստեղծված 9-րդ սիմֆոնիան: Այն ներկայացնում է ոչ միայն ԵՄ-ը, այլ նաև ողջ Եվրոպան: Հերբերտ Ֆոն Կարայանը ստեղծեց երեք տարբեր գործիքավորում՝ դաշնամուրի, փողային գործիքների և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար: Այս մեղեդին կոչված է առանց բառերի մարդկանց հաղորդել ազատության, խաղաղության և համերաժխության իդեալները՝ հանուն ինչի էլ Եվրոպան ժայփարում է: Ինչպես դրոշը, այնպես էլ օրհներգն ընդունվեց 1985թ.-ին: Օրհներգը միջոց է, որով անդամ երկրները ցուցադրում են իրենց համերաժխությունն ու միասնությունը՝ զանազանության ժայթքման համար:

Շենգենյան տարածք

1985թ. Ֆրանսիան, Գերմանիան և Բենիլյուքսի երկրները ստորագրեցին Շենգենյան պայմանագիրը, որն այդ երկրներին հնարավորություն է տալիս բացել ներքին սահմանները: Այդ պայմանագիրը ստորագրվեց Լյուքսեմբուրգի Շենգեն գյուղին մոտ, մի նավակի վրա: Այս պայմանագրով ստեղծվեց այսպես կոչված ԵՄ Շենգենյան տարածք, որում տեղաշարժն ամբողջովին ազատ է իրականացվում:

Ի դեպ,

Կան երկրներ, որոնք ԵՄ անդամ են, սակայն Շենգենյան տարածքի մեջ չեն: Ստորև բերված քարտեզը պատկերում է այդ տարբերությունները

Սկսած 1990թ.-ից՝ սկիզբ առավ այլ երկրների միացումը պայմանագրին: Իտալիան միացավ 1990 նոյեմբերի 27-ին, Իսպանիան և Պորտուգալիան հաջորդեցին և միացան 1991թ. հունիսի 25-ին: 1992թ. նոյեմբերի 16-ին Հունաս-

տանը դարձավ Շենգենյան տարածքի նոր անդամ, իսկ Ավստրիան՝ 1995թ. ապրիլի 28-ին: Հյուսիսում Ֆինլանդիան և Շվեդիան միացան 1996թ. նոյեմբերի 19-ին: Շվեյցարիան ի օգուտ միանալուն քվեարկեց 2005թ-ին: ԵՄ «հին անդամ երկրներից» միայն Միացյալ Թագավորությունն ու Իռլանդիան չմիացան այդ տարածքին և պահպանեցին սահմանափակ իրենց գոտիները: Այսպիսով, Շենգեն վիզան չի գործում ՄԹ այցելելու ժամանակ, և ՄԹ վիզան չի գործում Շենգենյան տարածքի երկրների համար:

Սկսած 2008թ. դեկտեմբերի 12-ից՝ Շենգենյան տարածքը ներառում է 25 ԵՄ երկրներ և 3 ոչ ԵՄ երկրներ:

Այս քաղաքականությունը հնարավորություն է տալիս գնումներ կատարել այլ երկրում, որտեղ ապրանքներն ավելի ցածր գին ունեն: Միացյալ արժույթային քաղաքականության շնորհիվ գումարը կարելի է ծախսել ամբողջ ԵՄ տարածքում՝ զերծ մնալով տարադրամի տատանումներից առաջացած դրամական կորուստներից: Ապրանքի բարձր որակի չափանիշը Եվրոպայի քաղաքացուն հնարավորություն է տալիս ապահով զգալ՝ շուկայում որակյալ արտադրանք ունենալու տեսանկյունից: Քաղաքացիները կարող են ապրել, սովորել և վերջապես՝ թոշակի անցնել տարբեր երկրներում, և դրանից նրանք չեն տուժում:

Եվրամիության յուրաքանչյուր քաղաքացի, ճանապարհորդելով ԵՄ տարածքի երկրներում, 2009թ.-ից սկսած՝ կարող է ստանալ անվճար կամ փոխհատուցվող բուժօգնություն՝ շնորհիվ Եվրոպական առողջության ապահովագրման քարտերի:

ԵՄ և կրթություն

ԵՄ-ը կարևորում է երիտասարդների շրջանում բուհական կրթության բարձր որակի ապահովումը, քանի որ դա կնպաստի ընդհանուր զարգացմանը: Չնայած այն հանգամանքին, որ Եվրոպայում առկա են մոտ 4000 բարձրագույն կրթական հաստատություններ, որոնցում սովորում է ավելի քան 19 միլիոն ուսանող, և որոշ Եվրոպական համալսարաններ դասվում են աշխարհում լավագույն համալսարանների շարքին,

Ավելի քան երկու միլիոն երիտասարդի ԵՄ-ն օգնել է սովորել այլ երկրում:

համարվում է, որ բարձրագույն կրթության ապահովման համար առկա բոլոր հնարավորությունները չեն օգտագործվում: Մասնավորապես, Կենտրոնական Եվրոպայում դպրոցն ավարտելուց հետո բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ դիմողների թիվը սակավ է: ԵՄ անդամ երկրների կառավարություններն ու բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները ծրագրերի և նոր

կրթական համակարգերի միջոցով փորձում են բարելավել կրթական ընդհանուր մակարդակը: Այս առումով հարկ է առանձնացնել Բոլոնիայի գործընթացը: Համակարգի նպատակը եղել է՝ մինչև 2010 թվականը ստեղծել եվրոպական բարձրագույն կրթական տարածք՝ ներառելով կրթական համակարգում ընդգրկված 46 երկրներ: 1999թ. ընդունված Բոլոնիայի հռչակագիրը մի շարք բարեփոխումների և փոփոխությունների միջոցով եվրոպացի և այլ երկրների ուսանողների համար կրթական համակարգը դարձրել է հետաքրքիր, գրավիչ և մրցունակ համաշխարհային աշխատաշուկայում:

Բոլոնիայի գործընթացը ճկուն է և ունի բարեփոխումների շարունակականությունն ապահովող մեխանիզմներ: Բոլոնիայի կրթական համակարգի հիմնական երեք ձեռքբերումներն ու առավելություններն են համարվում՝ երկաստիճան կրթական համակարգի առկայությունը (բակալավրիատ, մագիստրատուրա), համընդհանուր որակական չափանիշների և տևողության ընդունումը: Մի շարք ծրագրեր ստեղծված են հատուկ այդ բարեփոխումներն իրականացնելու համար. դրանք են՝ «Էրազմուս», «Տենպուս» և «Էրազմուս Մոնդուս» ծրագրերը: Սակայն Բոլոնիայի ծրագիրն ունի որոշակի խնդիրներ՝ կապված մասնավորապես անգլիական և գերմանական կրթական համակարգերի ընդհանուր չափանիշների կիրառման բարդության հետ: Օրինակ՝ Գերմանիայում, բակալավրիատի ու մագիստրատուրայի ծրագրերի երկու երրորդն ամբողջությամբ կամ որոշակի հատվածով առաջարկվում են միայն օտար լեզվով: Թերևս դա էլ այն պատճառներից մեկն է, որ այդ նոր համակարգի չափանիշներին համապատասխան՝ բակալավրիատում ու մագիստրատուրայում ներգրավված է

բոլոր ուսանողների միայն 5.3 տոկոսը:

Հայաստանի Հանրապետությունը 2005թ. միացել է Բոլոնիայի կրթական համակարգին: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը կարևորում է բարձրագույն կրթության որակի բարելավման գործընթացը և ակտիվորեն մասնակցում է նորարարական ծրագրերին: 2009թ. տվյալներով՝ Հայաստանի բուհերն անցել են երկաստիճան համակարգի: Ուսանողների շուրջ 95%-ը (ներառյալ դոկտորական աստիճանը) սովորում է երկաստիճան կրթական համակարգում:

Այս ծրագրերի շնորհիվ ավելի քան 2 միլիոն երիտասարդ օգտվել է եվրոպական այլ երկրում սովորելու կամ վերապատրաստվելու հնարավորությունից: Որպես արդյունք՝ ԵՄ համագործակցությունը և կրթական փոխանակման ծրագրերը հիմք են երիտասարդության շրջանում «Էրազմուս» (Erasmus) և «Լեոնարդո» (Leonardo) ծրագրերի հեղինակության բարձրացման համար: Այսպիսով կարելի է ասել, որ ԵՄ-ը չի միջամտում անհատի մասնագիտական կողմնորոշմանը և ընտրությանը, այն միայն ապահովում է հավասարազոր որակավորում ԵՄ ողջ տարածքում:

Առողջ Երջակա միջավայր

ԵՄ-ը մտահոգվում է բնապահպանական խնդիրներով: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ միջավայրի պաշտպանությունը սահմաններ չի ճանաչում, և դրա աղտոտումն այլ երկրներում՝ վաղ թե ուշ կազդի նաև ԵՄ երկրների շրջակա միջավայրի վրա, ԵՄ-ն մեծ ջանքեր է գործադրում շրջակա միջավայրի պահպանման և գլոբալ տաքացման դեմ

պայքարի հարցում: ԵՄ-ն ունի բնապահպանական ամենաբարձր չափանիշները, որոնք զարգացել են տասնամյակների ընթացքում և ուղղված են շրջակա միջավայրի պահպանությանը: Այժմ հիմնական խնդիրները ներառում են կլիմայական փոփոխությունները, կենսաբազմազանությունը, օդի աղտոտվածությունից առաջացած առողջապահական խնդիրները, բնական ռեսուրսների խնայողաբար օգտագործումը: Չնայած այս ոլորտի խնդիրների շրջանակը շատ լայն է, ԵՄ-ն կլիմայական փոփոխությունները համարում է մարդկությանը սպառնացող ամենավտանգավոր աղետը: 2008թ. դեկտեմբերին ընդունված որոշման համաձայն՝ ԵՄ առաջնորդներն աղետի կանխարգելման գործողությունների փաթեթ ընդունեցին: Ըստ այդմ՝ վտանգավոր գազերի արտանետման ծավալը մինչև 2020թ. պետք է նվազեցվի մինչև 20%: Այս առումով մի շարք գործողություններ են ենթադրվում, որոնցից մեկն էլ այն է, որ տրանսպորտային վառելիքի ծավալների օգտագործումը պետք է կրճատվի մոտ 10%-ով՝ ի հաշիվ բիովառելիքի, էլեկտրականության և ջրածնային էներգիայի:

Եվրո

2002թ. հունվարի 1-ից եվրոպական 12 երկրներ ընդմիջտ հրաժարվեցին իրենց ազգային դրամից և ընդունեցին դրամային ընդհանուր արժույթ՝ եվրո:

Եվրոյի ներդրումը ԵՄ ամենակարևոր

և ամենամեծ նվաճումն է համարվում: Այն միասնական դրամ է ԵՄ 16 երկրների համար, որոնք ներկայացնում են ԵՄ բնակչության երկու երրորդը:

Եվրոյի թղթադրամները նույնն են բոլոր երկրներում, որտեղ եվրոն ընդունվում է, իսկ օրինակ՝ մետաղադրամների միայն մեկ երեսն է նույնը բոլորի համար, մինչդեռ մյուս երեսին՝ արտադրող երկրի ազգային խորհրդանիշն է պատկերված:

Եվրոյան փոխում է իր դրամային արժույթը

Անցումային ժամանակահատվածում, որը յուրաքանչյուր երկրում տարբեր տևողություն ունեցավ, մոր թղթադրամները և մանրադրամները շրջանառության մեջ էին դրված ազգային դրամանիշներին զուգահեռ: Սակայն 2002թ. մարտի 1-ին մոր արժույթը դարձավ եվրոպական տարածքում կիրառվող միակ օրինական դրամը:

Դանիան մասնակցում է Դրամի փոխանակման հարաբերակցության Մեխանիզմ II-ին (ERM II), ինչը նշանակում է, որ դանիական կրոնը կապված է եվրոյին, չնայած փոխանակման հարաբերակցության չափն ամրագրված չէ: Մի քանի օրվա ընթացքում ավելի քան 14 միլիարդ եվրո թղթադրամ և 50 միլիարդ եվրո մանրադրամ փոխարինեցին նույնքան ազգային թղթադրամներին ու մանրադրամներին: Ավելի քան 300 միլիոն մարդ ընդգրկվեց փոխանակման մեջ: Մինչ այդ երբեք այդպիսի ծավալի և բնույթի նախաձեռնություն չէր ձեռնարկվել:

Որն է եվրոյի խորհրդանիշը

Եվրոյի խորհրդանիշը՝ , առաջարկվել է Եվրոպական համաձայնագրով կողմից: Նրա հիմքում ընկած է հունական «Էպսիլոն» տառը, որը միաժամանակ

Դանիան, Շվեդիան և Միացյալ Թագավորությունը Եվրոպական միության անդամ են, սակայն չեն միացել ընդհանուր դրամական արժույթի ծրագրին:

«Եվրոպա» անվանման առաջին տառն է: Տառի վրա առկա երկու զուգահեռ գծերը խորհրդանշում են կայունությունը եվրոտարածքում: Եվրոյի միջազգային պաշտոնական հապավումը EUR է:

2009թ. տվյալներով եվրոն որպես պետական դրամ ընդունված է հետևյալ երկրներում.

1. **Ավստրիա**
2. **Բելգիա**
3. **Կիպրոս**
4. **Ֆինլանդիա**
5. **Ֆրանսիա**
6. **Գերմանիա**
7. **Հունաստան**
8. **Իռլանդիա**
9. **Իսպիա**
10. **Լյուսեմբուրգ**
11. **Մալթա**
12. **Նիդեռլանդներ**
13. **Պորտուգալիա**
14. **Սլովակիա**
15. **Սլովենիա**
16. **Իսդանիա**

Մոնակոն, Սան Մարինոն և Վատիկանը եվրոն ընդունել են որպես իրենց ազգային դրամարժույթ. դա նրանց հնարավորություն է տալիս թողարկել որոշ քանակությամբ մետաղադրամներ՝ մի երեսին պատկերելով իրենց ազգային խորհրդանիշը: Որոշ երկրներ և տարածքներ, ինչպիսիք են, օրինակ, Անդորան, Կոսովոն և Մոնտենեգրոն՝ դե ֆակտո օգտագործում են եվրոն՝ որպես իրենց ազգային դրամարժույթ:

Եվրոպական միության հաստատությունները

ԵՄ հիմնական հաստատություններն են՝

- **Եվրոպական խորհուրդը**, որը Լիսաբոնյան համաձայնագրի ընդունումից հետո դարձավ ԵՄ կառուրագույն կառույցներից մեկը: Խորհրդի ղարակամությունների մեջ է մտնում ԵՄ ընդհանուր ռազմավարության և առաջնահերթությունների մշակումը:
- **Եվրոպական խորհրդարանը /ԵԽ/,** որը ներկայացնում է ԵՄ քաղաքացիներին և ընտրվում է մրանց կողմից,
- **Եվրոպական միության խորհուրդը**, որը ներկայացնում է առանձին անդամ երկրները,
- **Եվրոպական հանձնաժողովը**, որի նպատակն է՝ ղառադարձել ամբողջ Միության ռադերը:

Մնացյալ հաստատությունների շարքում հարկ է առանձնացնել նաև Արդարադատության դատարանը, որը պահպանում է Եվրոպական օրենսդրությունը, և Աուդիտորների եվրոպական դատարանը, որը ստուգում է Միության գործողությունների ֆինանսավորումը:

ԵՄ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐԸ

Եվրոպական խորհրդարան European Parliament

Եվրոպական խորհրդարանը Եվրամիության հիմնական կառույցներից մեկն է, որն իր գործունեությունը ծավալում է Ֆրանսիայում, Բելգիայում և Լյուքսեմբուրգում: Եվրոպական խորհրդարանն ընտրովի մարմին է: Այն ներկայացնում է Եվրամիության քաղաքացիներին և մասնակցում օրենսդրական գործընթացին:

Սկսած 1979թ.-ից՝ Եվրոպական խորհրդարանի անդամներն ընտրվում են հինգ տարին մեկ անգամ: Խորհրդարանում աթոռները բաշխված են ո՛չ թե ըստ ներկայացուցիչների, այլ՝ նրանց

ներկայացրած քաղաքական խմբավորումների: Ամենախոշոր քաղաքական խմբավորումներն են՝ Եվրոպական սոցիալիստները, քրիստոնեա-դեմոկրատները, կանաչները, Եվրոպական լիբերալ դեմոկրատական և ռեֆորմիստական կուսակցությունները: 1993 թվականին ուժի մեջ մտած Մասստրիխտի համաձայնագրով՝ ԵՄ անդամ պետության յուրաքանչյուր քաղաքացի, ով բնակվում է Միության որևէ այլ երկրում, կարող է քվեարկել կամ իր թեկնածությունն առաջադրել իր բնակության երկրում:

Խորհրդարանի աշխատանքը բաժանված է երկու մասի՝ լիագումար նիստերի նախապատրաստական աշխատանքներ և լիագումար նիստեր: Նախապատրաստական աշխատանքները կատարում են խորհրդարանի անդամ-

Եվրոպական խորհրդարանի նիստերի դահլիճը Բրյուսելում

ները՝ տարբեր հանձնաժողովներում աշխատելով հետևյալ ոլորտներում՝

- **իրավական հարցեր,**
- **արտաքին գործեր,**
- **անվտանգություն և տաճառայնություն,**
- **բյուջե:**

Լիազույնար նիստերին մասնակցում են խորհրդարանի բոլոր անդամները: Լիազույնար նիստերը կայանում են Ստրասբուրգում, երբեմն՝ Բրյուսելում: Եվրոպական խորհրդարանում ընդունված են Եվրամիության բոլոր 23 պետական լեզուները:

Եվրոպական միության խորհուրդ անվանումը հաճախ շփոթության առաջ է հանդիսանում: Բանն այն է, որ շատերն այն նույնացնում են Եվրոպական խորհրդի, կամ Եվրոպայի խորհրդի հետ: Ընդ որում շփոթումն է առաջացնում թե՛ հայերեն՝ **Եվրոպական միության խորհուրդ - Եվրոպայի խորհուրդ - Եվրոպական խորհուրդ** և թե՛ անգլերեն՝ **Council of the European Union - European Council- Council of Europe** անվանումները:

Այդ դաժառուկ ևս մեկ անգամ հստակեցնենք՝

Եվրոպական միության խորհուրդ (Council of the European Union)՝ ԵՄ որոշում կայացնող հիմնական միավորն է, որը Եվրոպական խորհրդարանի հետ մեկտեղ հանդիսանում է ԵՄ օրենսդիր երկու մարմիններից մեկը:

Եվրոպական խորհուրդ (European Council)՝ ԵՄ ընդհանուր ռազմավարությունը և առաջնա-

հերթությունները մշակող հիմնական կառույցն է:

Եվրոպայի խորհուրդ (Council of Europe)՝ համաեվրոպական հնագույն կառույցներից մեկն է, որը միավորում է 47 անդամ ղեկավարների և զբաղվում է մարդու իրավունքների պաշտպանության, ընդհանուր իրավական չափանիշների մշակման և ժողովրդավարացման խնդիրներով:

Եվրամիության խորհուրդ Council of the European Union

Եվրամիության խորհուրդը Եվրոպական միության որոշում կայացնող հիմնական կառույցն է: Ըստ Եվրոպական համայնքը հիմնող պայմանագրի հոդված 203-ի՝ խորհուրդը պետք է բաղկացած լինի յուրաքանչյուր անդամ պետության ներկայացուցիչից՝ նախարարի մակարդակով, որն իրավասու է ներկայացնել տվյալ պետության կառավարությունը: Կարևոր է նշել, որ խորհրդի անդամները ո՛չ թե քաղաքացիական ծառայողներ են, այլ՝ քաղաքական գործիչներ: Կախված օրակարգում քննարկվելիք խնդրից՝ յուրաքանչյուր երկրի ներկայացուցիչը ներկայացնում է խնդրի հետ առնչվող համապատասխան ոլորտ: Սովորաբար, խորհուրդը գումարվում է ինը տարբեր ուղղություններ քննարկելու համար:

- **Տնտեսական և ֆինանսական հարցեր (ECOFIN)**
- **արդարադատություն և ներքին գործեր**
- **Տրանսպորտ, հեռահաղորդակցություն և էներգետիկա**

- **գյուղատնտեսություն և ձկնորսություն**
- **ընդհանուր գործեր և արտաքին հարաբերություններ**
- **երջակա միջավայր**
- **կրթություն, երիտասարդություն և մշակույթ**
- **գրադավաժություն, սոցիալական ֆաղափականություն, առողջադաշնություն և սպառողների հարցեր**
- **մրցակցություն:**

Խորհրդի հանդիպումները տեղի են ունենում խորհրդի նախագահի նախաձեռնությամբ: Յուրաքանչյուր անդամ պետություն խորհրդում նախագահում է վեց ամիս ժամկետով՝ ռոտացիոն սկզբունքով: Խորհրդի աշխատանքի ընթացքը մշակում է մշտական ներկայացուցիչների հանձնաժողովը (COREPER), որը կազմված է անդամ պետությունների մշտական ներկայացուցիչներից և նրանց օգնականներից: COREPER-ը կազմված է բարձրաստիճան պաշտոնյաներից և գործում է երկու մակարդակով՝ COREPER I և COREPER II: COREPER II-ն առավել ներկայացուցչական է, քանի որ նրանում ընդգրկված անդամները մշտական ներկայացուցիչներն են, որոնք ունեն դեսպանի կարգավիճակ: Հիմնական ուղղությունները ներառում են ֆինանսական և տնտեսական հարցեր, արտաքին հարաբերություններ և այլ խնդիրներ: COREPER I-ը կազմված է մշտական ներկայացուցիչների տեղակալներից ու պատասխանատուներից և զբաղվում է սոցիալական, տրանսպորտի և ներքին շուկայի հարցերով:

Խորհրդի հիմնական գործունեության շրջանակը բավականին լայն է և ներառում է որոշակի առանցքային պարտականություններ:

- **Խորհուրդը, աշխատելով Եվրախորհրդարանի հետ, օրենքներ է ընդունում:**
- **Խորհուրդը համակարգում է անդամ լիցենությունների հետ սահման ֆաղափականությունը:**
- **Սահմանում և իրականացնում է ԵՄ ընդհանուր արտաքին և անվտանգության ֆաղափականությունը:**
- **Կնքում է միջազգային համաձայնագրեր ԵՄ և մեկ կամ ավելի լիցենությունների, միջազգային կազմակերպությունների միջև:**
- **Համակարգում է անդամ լիցենությունների գործողությունները, հանցագործությունների դեմ դիմում միջոցներ է ձեռնարկում ոստիկանական և դատական համագործակցության ուղղություններով:**

Եվրամիության խորհրդի կենտրոնական գրասենյակը
Յուրաքանչյուր անդամ պետություն

- **խորհուրդը Եվրախորհրդարանի հետ համատեղ դառնալու է ԵՄ բյուջեի սահմանման համար:**
- **Եվրամիության խորհրդի հանդիպումների մեծ մասը տեղի է ունենում Բրյուսելում, երբեմն՝ նաև Լյուսեմբուրգում:**

Եվրոպական հանձնաժողովը կամ Եվրահանձնաժողովը European Commission

Եվրահանձնաժողովի առաքելությունն է՝ հանդես գալ օրենսդրական նախաձեռնությամբ, առաջարկել քաղաքականության և գործունեության ծրագրեր և այլն: Այն պատասխանատու է Եվրախորհրդարանի և ԵՄ խորհրդի որոշումների իրականացման համար:

Եվրահանձնաժողովի հիմնական դերն է՝

- **օրենսդրական առաջարկներ ներկայացնել Եվրախորհրդարանին և խորհրդին,**
- **կառավարել և իրականացնել ԵՄ փողափականությունն ու բյուջեն,**
- **դառնալով Եվրոպական իրավունքի կիրառումը /սա իրականացվում է Արդարադատության դատարանի հետ համատեղ/,**
- **Եվրամիությունը ներկայացնել միջազգային հարաբերություններում /բանակցել ԵՄ և այլ երկրների միջև կազմված դաշինքների շուրջ/:**

Եվրահանձնաժողովի անդամ երկրները պարտավոր են գործել իրենց ԵՄ շահերի՝ զերծ մնալով ազգային իշխանությունների հանձնարարություններից: Նոր հանձնաժողովն ընտրվում է յուրաքանչյուր հինգ տարին մեկ՝ Եվրախորհրդարանի ընտրություններից վեց ամիս առաջ: Ընտրությունները կատարվում են հետևյալ ընթացակարգով.

- **անդամ ղեկությունների կառավարությունները միասին համաձայնում են, թե ով ղեկ է նշանակվի հանձնաժողովի նախագահ,**
- **հանձնաժողովի նշանակված նախագահն անդամ ղեկությունների կառավարությունների հետ փնտրում է միջոցով ընտրում է մյուս անդամներին,**
- **հաստատման դեպքում նոր հանձնաժողովն աշխատանքի է անցնում հաջորդ տարվա հունվար ամսից:**

Արդարադատության Եվրոպական դատարան European Court of Justice

2009 թ. դեկտեմբերի 1-ից՝ Լիսաբոնի պայմանագրի ուժի մեջ մտնելուց հետո, Եվրոպական միությունը հանդիսանում է իրավական սուբյեկտ և ստանձնել է նախկինում Եվրոպական ընկերակցությանը պատկանող իրավասությունները: Ընկերակցական իրավունքն այսպիսով վե-

րածվել է Եվրոպական միության իրավունքի և ընդգրկում է նախքան Լիսաբոնի պայմանագրի ընդունումը Եվրոպական միության մասին պայմանագրի բոլոր դրույթները որպես կիրառելի:

Արդարադատության եվրոպական դատարանը հիմնադրվել է 1952-ին: Այն գտնվում է Լյուքսեմբուրգում:

Արդարադատության դատարանը համագործակցում է անդամ երկրների բոլոր դատարանների հետ, որոնք Եվրոպական միության իրավունքի հարցերով ընդհանուր իրավասության դատարաններ են: Եվրոպական միության օրենսդրության արդյունավետ և համանման կիրառումն ապահովելու և տարատեսակ մեկնաբանություններից խուսափելու նպատակով, ազգային դատարանները կարող են, իսկ որոշ դեպքերում նաև պարտավոր, դիմել Արդարադատության դատարան և պարզաբանում պահանջել ԵՄ իրավունքի այս կամ այն կետի վերաբերյալ, որպեսզի հնարավոր լինի պարզել, օրինակ, համապատասխանում է ազգային օրենսդրությունն այդ իրավունքին, թե ոչ: Դատարան կարելի է դիմել նաև եվրոպական իրավական ակտի վավերականության հարցով՝ նախնական որոշում ստանալու նպատակով:

Դատարանի կազմում ընդգրկված են 27 դատավորներ և 8 գլխավոր փաստաբաններ: Բոլոր դատավորները և գլխավոր փաստաբանները նշանակվում են անդամ պետությունների կառավարությունների համատեղ որոշմամբ՝ հիմնվելով փորձագիտական խմբի խորհրդակցության արդյունքում հավանական թեկնածուների՝ սահմանված պարտականությունները կատարելու համապատասխանության մասին մշակված եզրակացության վրա: Նրանք ընտրվում են այն անհատների շարքից, ում անկախությունը կասկած չի հարուցում և ովքեր օժտված են իրենց երկրներում

բարձրագույն դատական պաշտոններում նշանակվելու որակներով կամ ովքեր ունեն ճանաչված մասնագիտական որակներ: Արդարադատության դատարանն ունի նախագահ, որն ընտրվում է անդամ դատավորների կողմից երեք տարի ժամկետով՝ վերընտրվելու հնարավորությամբ:

Դատարանի լսումները կարող են իրականացվել լիարժեք կազմով, 13 դատավոր ներառող Գերագույն պալատի կազմով, երեք կամ հինգ դատավորներից կազմված խորհուրդներով:

Աուդիտորների դասարան

European Court of Auditors

ԱԴ հիմնական պարտականությունն է՝ ստուգել, որ ԵՄ միջոցները ծախսվեն օրենքի համաձայն, խնայողաբար և ծառայեն իրենց նպատակին: Աուդիտորների դատարանը տեղակայված է Լյուքսեմբուրգում: Դատարանի իրավասությունների մեջ է մտնում ԵՄ միջոցների իրացմանը մասնակցող բոլոր կազմակերպությունների կամ մարմինների աուդիտը:

Եվրոպական կենտրոնական բանկ

European Central Bank

Կարևոր է առանձնացնել նաև Եվրոպական կենտրոնական բանկի դերը, որի հիմնական պարտականությունն է՝ պահպանել եվրոյի արժեքը՝ այն զերծ պահելով արժեզրկումից: Եվրոպական կենտրոնական բանկն իր գործունեությունը ծավալում է Ֆրանկֆուրտում:

Եվրոպական միությունը և աշխարհը

Իր ստեղծման պահին՝ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո, ԵՄ ի առջև դրված խնդիրը Եվրոպայի պետությունները և ազգերը միավորելն էր՝ հանուն խաղաղության, անվտանգության ու կայունության: Սակայն Եվրամիությունն ընդլայնվեց և ստանձնեց նոր պարտականություններ, որի հետևանքով այն այժմ վերանայում է իր հարաբերություններն աշ-

խարհի մյուս երկրների հետ: Առևտրին խոչընդոտող սահմանափակումների վերացմանը, աղքատ շրջանների զարգացմանն ու խաղաղ համագործակցության հաստատմանը զուգահեռ՝ ԵՄ-ն աշխատում է մյուս երկրների հետ՝ նրանց էլ հաղորդակից դարձնելով ազատ շուկայական հարաբերությունների, տնտեսական աճի և կայունության բարիքներին: Միաժամանակ, ԵՄ-ն պաշտպանում է իր տնտեսական և առևտրային շահերը միջազգային դաշտում:

Այսօր կարևորագույն խնդիրներից մեկը ԵՄ սահմանների շուրջ խաղաղությունը և անվտանգությունն ապահովելն է: Գլոբալացման պայմաններում նույնիսկ շատ հեռու թվացող երկրի ամենափոքր խնդիրն անմիջականորեն կարող է մեծ ազդեցություն ունենալ իրեն պաշտպանված համարող ցանկացած երկրի համար: Սեպտեմբերի 11-ի դեպքերից հետո կասկածի տակ դրվեց մինչ այդ ամենապաշտպանված երկրներից մեկի՝ ԱՄՆ-ի անվտանգությունը: Այդ իսկ պատճառով ԵՄ-ն մշակել է արտաքին անվտանգության միասնական քաղաքականություն, որպեսզի կարողանա հանդես գալ որպես կայունությանը, փոխըմբռնմանը և համագործակցությանը նպաստող ուժ:

Քառասուն տարի շարունակ Սառը պատերազմն աշխարհը բաժանել էր երկու ճամբարի: Այս իրավիճակի ավարտը բերեց առավել բարդ միջազգային համակարգի հաստատմանը՝ ստիպելով ԵՄ-ին՝ առավել ակտիվորեն մասնակցել

հակամարտությունների կանխարգելմանը, խաղաղության պահպանմանը և ահաբեկչության դեմ պայքարին: 2003թ. Արևմտյան Բալկաններում և Կենտրոնական Աֆրիկայում ԵՄ-ն իրագործեց առաջին առաքելությունն իր անվտանգության նոր քաղաքականության շրջանակներում՝ մշակելով «արևելյան և հարավային հարևանների հետ հարաբե-

րությունների նոր շրջանակ», որն, ի դեպ, հանդիսացավ Եվրոպական հարևանության քաղաքականության հիմքը: Այն մտադիր է ընդլայնել իր գործունեությունը: Օգնելով աշխարհում հաստատել անվտանգություն ու կայունություն՝ ԵՄ-ն ջանում է կյանքն առավել ապահով դարձնել իր ներսում և, ինչո՞ւ չէ, նաև իր սահմաններից դուրս:

Ինչպես է ԵՄ-ն դեկավարում իր արժափն հարաբերությունները

Ստեղծումից ի վեր՝ 1950թ.-ից, Եվրոպական միությունն իր միասնական քաղաքականության շրջանակներում առևտրի զարգացման օժանդակության բնագավառներում զարգացնում է հարաբերություններ աշխարհի մնացյալ երկրների հետ: Հարաբերությունների զարգացումն իրականացվում է նաև համագործակցության համաձայնագրերի շրջանակներում՝ առանձին երկրների կամ տարածքային միավորների հետ:

ԵՄ-ն 1970թ.-ից սկսեց մարդասիրական օգնություն ապահովել ամբողջ աշխարհի կարիքավոր շրջաններին: 1993 թվականից ի վեր, Մասստրիխտի համաձայնագրի հիման վրա, ԵՄ-ն սկսեց մշակել ընդհանուր անվտանգության և արտաքին քաղաքականություն (Common Security and Foreign Policy): Պաշտպանությունը դառնում է CSFP-ի կարևոր ասպեկտ, քանի որ Եվրոպական միությունը ձգտում է խթանել և կա-

յունություն պահպանել ամբողջ աշխարհում: Գործ ունենալով առևտրի, միջազգային հանցագործության, թմրանյութերի ապօրինի վաճառքի, անօրինական ներգաղթի և ավելի գլոբալ խնդիրների հետ (ինչպես օրինակ՝ շրջապատող միջավայրը)՝ ԵՄ-ն սերտորեն աշխատում է նաև այլ երկրների ու միջազգային կազմակերպությունների հետ:

Ավելին քան առևտուր և օգնություն

ԵՄ համաձայնագրերն իր գործընկերների հետ ամբողջ աշխարհում ոչ միայն ապահովում են առևտուր և ավանդական ֆինանսական ու տեխնիկական

օժանդակություն, այլ նաև տնտեսական և այլ բարեփոխումներ բազմաթիվ ոլորտներում: Նրանք ապահովում են նաև պայմաններ քաղաքական երկխո-

սությունների համար: Միությունը հնարավորություն ունի հետաձգել կամ չեղյալ համարել առևտուրը կամ օգնությունը, եթե գործընկեր երկիրը խախտում է

մարդու իրավունքները:

ԵՄ-ն անում է ամեն ինչ իր արտաքին քաղաքականության ներդաշնակությունը և ընդհանուր հաղորդակցության պարզությունն ապահովելու համար: 1999թ. ԵՄ-ն արտաքին և անվտանգության քաղաքականության հաջող ընթացքն ապահովելու համար նշանակեց Գերագույն հանձնակատար: 2004թ. հունիսին ԵՄ ղեկավարները սկզբունքային համաձայնության եկան Եվրոպական միության արտաքին գործոց նախարարի հաստիքի ստեղծման հարցում: Սա նոր նախաձեռնություններից մեկն է, որն ընկած է Եվրոպական միության հիմքում:

ԵՄ արտաքին հարաբերությունները կարգավորող հիմնական մեխանիզմները

Արտաքին հարաբերություններում Եվրոպական միությունը կիրառում է արդեն ավանդական դարձած մեխանիզմների լայն տեսականի, որն ընդգրկում է տեխնիկական և ֆինանսական օժանդակություն զարգացող երկրներին, տնտեսական համագործակցություն և առևտրային փոխհարաբերություններ, մարդասիրական օգնություն, հասարակական և տարածաշրջանային քաղաքականություններ, ինչպես նաև դիվանագիտական մեխանիզմներ՝ քաղաքական երկխոսությունը և միջնորդությունը:

Համաշխարհային առևտրի ամենամեծ մասը պատկանում է Եվրոպական միությանը: Եվրոպական միության անդամ երկրների միջև բաց առևտուրը, որը ԵՄ սկիզբը հանդիսացավ 50 տարի առաջ, պահպանվում է և մեծ հաջողություններ է բերել բոլոր անդամ երկրներին: Զարգացած առևտուրը հանգեց-

նում է ապրանքների ընտրության մեծ տեսականիի ստեղծման: Ներմուծված ապրանքի և տեղական արտադրանքի միջև մրցակցությունն իջեցնում է գները և բարձրացնում որակը: Եվրոպական միությունը հավատում է, որ գլոբալացումը կարող է մեծ տնտեսական օգուտ բերել, այդ թվում՝ զարգացող երկրներին:

Սա է պատճառը, որ Եվրոպական միությունը բանակցություններ է վարում իր գործընկերների հետ՝ առևտուրը մատչելի դարձնելու համար և՛ ապրանքների, և՛ ծառայությունների բնագավառում: Եվրոպական միությունը ձգտում է օգնել զարգացող երկրներին՝ նրանց տրամադրելով ավելի ազատ մուտք իր շուկաներում: Միևնույն ժամանակ, ԵՄ-ն աջակցում է զարգացնելու սեփական տնտեսությունն ու ազատ շուկայական համակարգը:

Մարդու իրավունքները

ԵՄ-ն խթանում է հարգանքը մարդու իրավունքների նկատմամբ՝ «իր տանը» և արտասահմանում: Այն կենտրոնացած է մասնավորապես քաղաքացիական, քաղաքական, տնտեսական, հասարակական և մշակութային իրավունքների վրա: ԵՄ-ն ձգտում է խթանել կանանց և երեխաների, փոքրամասնությունների ու տեղահանված անձանց իրավունքների պաշտպանությունը:

Մարդու իրավունքների արժեքավորման սկզբունքը Եվրոպական միության և իր գործընկերների միջև կնքված առևտրի և համագործակցության համաձայնագրերի նախապայման է հանդիսանում այն երկրների համար, որոնք ուզում են միանալ Եվրոպական միությանը:

Ի լրումն, Եվրոպական միությունը ներմուծման ցածր սակագներ է առա-

ջարկում այն երկրներին, որոնք հարգում են աշխատանքային տարրական պայմանները և Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության հիմքում ամրագրված՝ աշխատուժին վերաբերող չափորոշիչները:

Համաժխարհային և անօտարելի

Մարդու իրավունքների ընկալումը Եվրոպական արժեհամակարգի համատեքստում բացառիկ իմաստ ու նշանակություն է ստանում ԵՄ արդյունավետության համար: Անհատի իրավունքը, որպես գերակա արժեք, և անհատի ազատությունների և իրավունքների համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումն այն առաջնային արժեքներից են, որոնք ընկած են ԵՄ գործունեության հիմքում: Հիմնարար իրավունքների խարտիան կարևոր այն փաստաթուղթն է, որով ԵՄ-ն ամրապնդեց իր համար նշանակալի արժեքները: Յուրաքանչյուր երկիր, որ ցանկանում է ներգրավվել ԵՄ կազմի մեջ, պարտավոր է ընդունել և հարգել այդ չափանիշներն ու սկզբունքները: Սա վերաբերում է նաև այն երկրներին, որոնք ԵՄ-ի հետ առևտրային կամ այլ տեսակի հա-

մաձայնագրեր ունեն: ԵՄ-ն մարդու իրավունքները համարում է համընդհանուր և համատարած: Մարդու իրավունքների պաշտպանությունն իրականացվում և խրախուսվում է ոչ միայն ԵՄ տարածքում, այլ նաև դրանից դուրս: ԵՄ սկզբունքների համաձայն՝ մարդու իրավունքներն ընդունված է բաժանել հետևյալ խմբերի՝ քաղաքացիական, քաղաքական, տնտե-

Օգնություն հարևաններին Եվրոպական միությունը և իր անդամ երկրները զարգացող երկրներին, որոնք ղառսոնական օգնություն, մեկ տարում վճարում են ավելի քան 30 միլիարդ եվրո, որից մոտավորապես 6 միլիարդն ուղղվում է դեղի ԵՄ հաստատություններ:

սական, սոցիալական և մշակութային իրավունքներ: ԵՄ մարդու իրավունքները ներառում են նաև կանանց և երեխաների, ինչպես նաև փոքրամասնությունների և տեղահանվածների իրավունքները: Չկա սահման կամ տարիք՝ մարդու իրավունքների համար: Դա հասարակության փոխըմբռնման, համերաշխության հիմնարար սկզբունք է: ԵՄ-ն մարդու իրավունքների ընդունման ու պաշտպանության հիմնական ջատագովներից է ու ակ-

տիվորեն պայքարում է ռասիզմի, քսենոֆոբիայի և խտրականության այլ դրսևորումների դեմ:

ԵՄ-ն փորձում է կանխարգելել ռասիզմն ու քսենոֆոբիան իր սահմանների ներսում և այդ ուղղությամբ իրականացնում է մի շարք ծրագրեր, օրինակ՝ PROGRESS-ը: Այս ծրագրերի 743 միլիարդանոց բյուջեի մոտ մեկ քառորդն ուղղվել է խտրականությունների դեմ պայքարին:

Արժափն և անվտանգության փառափառություն

Ձգտելով անվտանգության ու կայունության՝ ԵՄ անդամ պետությունները սերտորեն համագործակցում են թե՛ միմյանց, թե՛ հարևանների հետ: Առաջին քայլը՝ Եվրոպական միության 6 անդամ երկրների՝ Եվրոպական պաշտպանության միություն ստեղծելու հավակնոտ, սակայն անհաջող փորձն էր դեռևս 1950 թվականին: Այնուհետև սկսվեց «Եվրոպական քաղաքական համագործակցություն» գործընթացը, որը սկիզբ առավ 1970թ.-ին: Այն նպատակ ուներ համակարգել Եվրոպական միության անդամ երկրների դիրքերն արտաքին քաղաքականության օրակարգում: Այդուհան-

դերձ, ոչ միշտ էր հաջողվում հասնել միաձայն որոշման:

Վերջին 15 տարիներին Միությունը կրկնապատկել է իր ջանքերը՝ միջազգային քաղաքականության և անվտանգության գործում ավելի կարևոր դեր խաղալու նպատակով: 1989թ. Բեռլինի պատի անկումից հետո Եվրոպայում առաջացած հակամարտությունները Միության առաջնորդներին համոզեցին արդյունավետ միասնական գործողությունների անհրաժեշտության մեջ: Վերջին ժամանակներս միջազգային ահաբեկչության դեմ պայքարն առավել ամրապնդեց այս համոզմունքը:

Կայուն զարգացում

ԵՄ-ն համարվում է աշխարհում ամենամեծ դոնորն աղքատ երկրներին աջակցելու հարցում: Ընդհանուր օգնության գումարի գրեթե կեսը տրամադրում

է Եվրոպական միությունը: Սակայն զարգացման օժանդակությունը միայն մաքուր ջրով ու հարթ ճանապարհներով ապահովելը չէ: ԵՄ-ն աջակցում է նաև զարգացող երկրներին՝ իրենց առևտրային գործունեությունը բարելավելու նպատակով՝ նրանց առավել մեծ մուտք տալով դեպի Եվրոպական միության շուկա: Սա զարգացող երկրներին հնարավորություն է տալիս ամրացնել իրենց

Դիվանագիտական առաքելություն

Եվրոպական միությունը հաղորդակցության, համագործակցության և առևտրային

արտաքին առևտուրը, գլոբալացումն օգտագործել ի շահ իրենց:

Եվրոպական միության զարգացման ռազմավարությունը կենտրոնացած է աղքատ երկրներին օգնելու ուղղությամբ՝ իրենց ենթակառույցները բարելավելու, արտադրական ներուժը զարգացնելու և պետական կառավարումը և կառույցներն առավել արդյունավետ դարձնելու համար: Շատ կարևոր է նոր զարգացող երկրներին համաշխարհային տնտեսության մեջ ինտեգրվելու, հիմնավորված աճի և զարգացման հասնելու հնարավորություն տալ:

համաձայնագրերի ցանց ունի, որը խաչաձև կաղում է աշխարհը՝ սկսած Եվրոպայի ամենամոտ հարևաններից, վերջացած Ասիայի և Խաղաղօվկիանոսյան երկրների ամենահեռավոր գործընկերներով: Այդ հարաբերությունները կառավարելու համար ԵՄ-ն կանոնավոր կերպով հանդիպումներ կամ նախարարական ժողովներ է կազմակերպում իր խոշոր գործընկերների հետ:

«Խնայում ենք ջուրը»

Ջրային ռեսուրսների օգտագործումը և բաշխումը երկրագնդի տարբեր մասերում՝ արդի աշխարհի կարևորագույն հարցերից է ու կմնա 21-րդ դարի զարգացման խնդիրների կիզակետում: ԵՄ «Ջուր՝ կյանքի համար» նախաձեռնությունը, որը ստեղծվել է 2002թ.-ին, փորձում է աշխարհի ամենաաղքատ շրջան-

ներին, մասնավորապես՝ Աֆրիկային, Կովկասին, Կենտրոնական Ասիային, Միջերկրական ծովի և Լատինական Ամերիկայի երկրներին ապահովել մաքուր ջրով: Եվրոպական միությունը մեկ միլիարդ եվրո է նախատեսել այս նախաձեռնությունը ֆինանսավորելու համար:

Ընկերական հարևանություն

Որպես «Եվրոպական հարևանության քաղաքականության» մի մաս՝ ԵՄ-ն պլանավորում է թույլ տալ երկրներին՝ օգտվել իր ներքին շուկաներից, նրանց առաջարկել լրացուցիչ առևտրային զեղչեր և ֆինանսական օժանդակություն: Դրան ի պատասխան՝ ԵՄ հարևաններն առավել շատ պարտականություններ են վերցնում իրենց վրա՝ ժողովրդավարության և շուկայական տնտեսության վերակառուցման ու մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի խորացման ուղղությամբ: Քանի որ ընդլայնման հետևանքով ԵՄ-ն ու

հարևաններն առավել անմիջական են շփվում, ԵՄ-ն իր առաջընթացը, ծաղկումը և կայունությունը կիսում է նրանց հետ՝ դրանով իսկ ամրացնելով սեփական անվտանգությունը:

Երբ հարևանները դառնում են անօրինական արտագաղթի, թմրադեղերի և մարդկանց վաճառքի համար տարանցման ուղիներ, ԵՄ-ն օգնում է նրանց՝ կարգավորել իրենց սահմանային կառավարումն ու արտագաղթի գործընթացները:

Եվրոպական միությունն իր տեսակի մեջ եզակի է: Այն ԱՄՆ-ի պես դաշնու-

թյուն չէ, և ո՛չ էլ Միավորված Ազգերի Կազմակերպության նման՝ համագործակցային կառույց: Եվրոպական միությունը կազմող անդամ երկրները պահպանում են իրենց ինքնիշխանությունը, սակայն նրանք միավորում են իրենց իշ-

խանությունը՝ հանուն կայունության, անվտանգության ու զարգացման: ԵՄ-ն ցույց է տալիս, թե ինչպես երկրները կարող են իրենց քաղաքական և տնտեսական ռեսուրսները հաջողությամբ միավորել՝ հանուն ընդհանուր շահի:

ԵՄ-ն նախադասարասվում է ադադա ընդլայնմանը

ԵՄ անդամակցության գործընթացը

ԵՄ անդամակցությունը բարդ ու բազմաբովանդակ գործընթաց է : Յուրաքանչյուր եվրոպական երկիր հնարավորություն ունի դիմելու անդամակցության, եթե այն համապատասխանում է որոշ չափանիշների:

Դրանք կոչվում են Կոպենհագենյան չափանիշներ և ներառում են՝

- **ժողորդավարության, օրենքի իշխանության, մարդու իրավունքների և փոքրամասնությունների դաժժանության երաժիսավոր հաստատությունների կայունություն.**
- **շուկայական ճնշտության առկայություն, մրցակցային շուկայում դիմակայելու ունակություն.**
- **անդամակցության դարձավորությունների սսանձմման կարողություն /Acquis Communautaire/:**

Acquis Communautaire-ը բնորոշում է ԵՄ գործունեության ընդհանուր շրջանակը: Այն իր մեջ ներառում է տարբեր բնագավառներ և ԵՄ անդամ երկրների գործունեության ձևն ու բովանդակությունն այդ բնագավառներում: Օրինակ, ըստ Acquis Communautaire-ի՝ մարդիկ ԵՄ տարածքում ունեն ազատ տեղաշարժման իրավուք: Այս իրավունքն իրենց հնարավորություն է տալիս նաև ծնվել մեկ երկրում, սովորել ու աշխատել մեկ այլ երկրում և վերջապես՝ թոշակի անցնել բոլորովին այլ երկրում:

Ինչպես արդեն նշվել է, անդամակցությունը փուլային բարդ գործընթաց է և իր մեջ է ընդգրկում հետևյալ գործողությունները.

1. **Նախադասարասական աշխատանքներ** - անդամակցող երկրի իրավիճակային խորը վերլուծություն:
2. **Հարաբերությունների ձևակերպում** - անդամակցության գործընկերության համաձայնագիրը ստորագրելուց անմիջապես հետո լիցիտ է կատարվում համաձայնագրով սսանձմմած դարձավորությունները. դրանք վերաբերում են երկրի գործունեությունը եվրոպական չափանիշ-

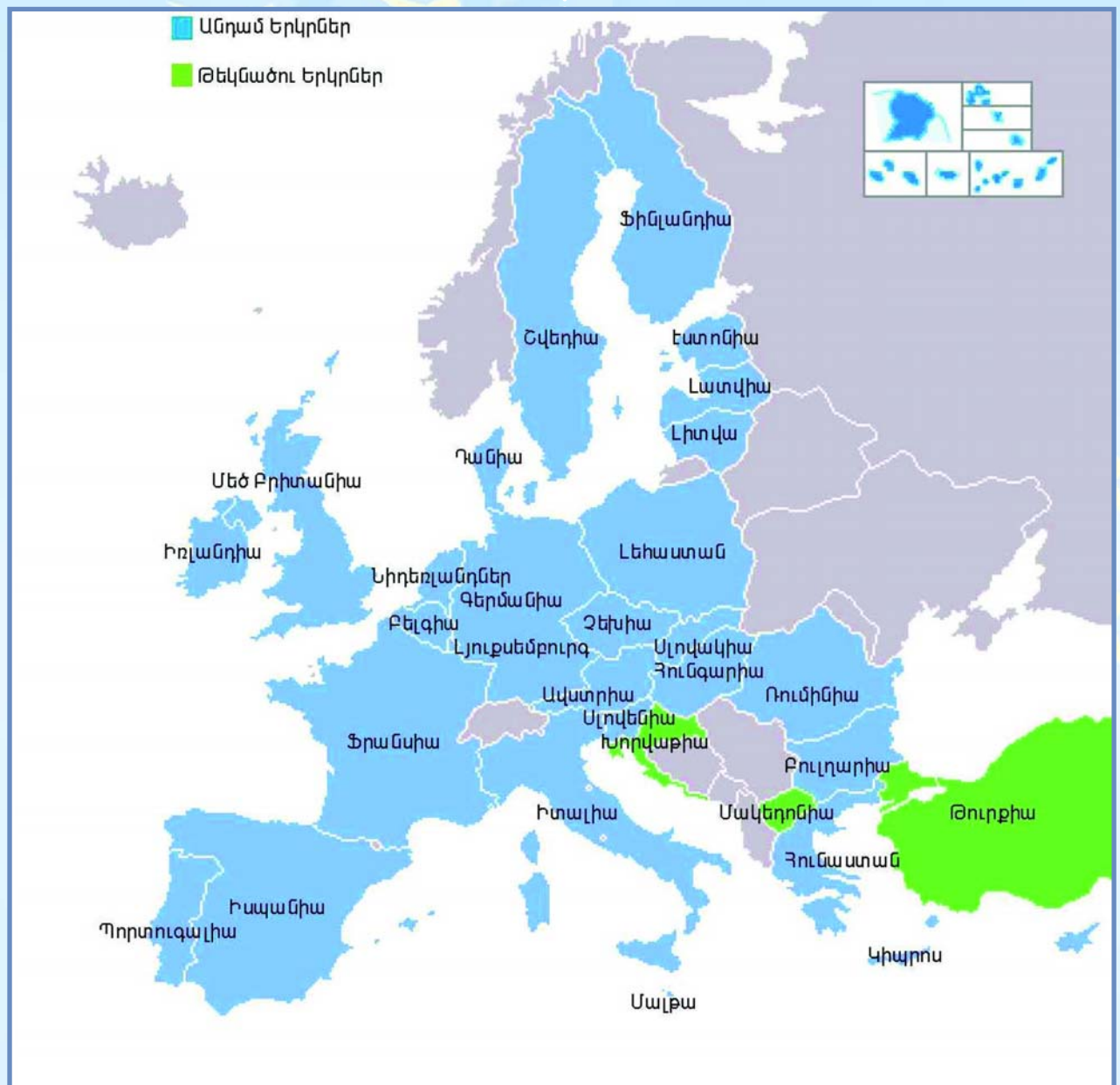
ներին համադասասխանացնելուն
ուղղված մի շարք բարեփոխումների
իրականացմանը:

3. ԵՄ ինստեգրման գործընթացում գործողությունների համակարգում - ինստեգրման գործընթացն

անդամակցող երկրում կենսոնացվում է մեկ մարմնի ձեռքում, որը համակարգում է ողջ գործընթացը: Այս մարմինը լոբսֆ է բավականաչափ լիազորություններ ունենա, որոնցով կարողանա համակարգել տարբեր մարմինների գործողությունները, որոն ուղղված են ինտեգրմանը:

4. Բանակցային գործընթացը -

առանցքային փուլերից է և որոշիչ դեր կարող է ունենալ անդամակցության գործընթացում: Մեծ կարևորություն ունի գլխավոր բանակցողը: Նա դեմք է ունենա բանակցային գործընթացի համար անհրաժեշտ հմտություններ, փորձ և տեղեկացվություն: Գլխավոր բանակցողին օգնում է նաև Բանակցային խումբը, որը բանակցություններ է վարում իր իրավասության ներքո զեմվող հասուկ ղոորների Եուրջ:

- 5. Օրենսդրական համադասախանեցում** - այն լայնածավալ աշխատանքներից է, որում ղեկավարողները և ներկայացուցիչները օրենսդիր ու գործադիր մարմիններից և մասնագիտական ու գիտահետազոտական ինստիտուտներից:
- 6. Մարդկային ռեսուրսներ** - ներառում է ԵՄ խնդիրների շուրջ ֆալթառայողների վերադասարկումները և ուսուցումը: Քաղաքացիները ղեկավարողները և վերադասարկված այն հարցերի շուրջ, որոնք ընդհանուր են ԵՄ անդամ բոլոր երկրների համար:
- 7. Հրադարակայնություն և թափանցիկություն** - Թափանցիկ ղեկավարողները այն լայնածավալ աշխատանքները, որ ղեկավարողները անդամակցող երկրները: ԵՄ բյուջեից համադասախան ֆինանսավորման հասկացումներ են կատարվում՝ աղագա անդամներին ստատելու համար:

Այս բոլոր փուլերից հետո, եթե անդամակցությունն ընդունվում է, այն պետք է հաստատվի Եվրոպական խորհրդարանում, անդամակցող երկրի ազգային խորհրդարանում և ԵՄ բոլոր անդամ երկրների խորհրդարաններում:

Թուրքիան, օրինակ, առաջին անգամ անդամակցության հայտ է ներկայացրել 1987թ.-ին, սակայն այն ժամանակ մերժվել է՝ Եվրոպական չափանիշներին չհամապատասխանելու պատճառով: 1989թ. ներկայացրած դիմումն ընդունվեց, և անդամակցության իրավունքը հաստատվեց: Թուրքիան, Խորվաթիան, Մակեդոնիայի Հարավսլավական Հանրապետությունը պաշտոնապես համարվում են անդամության թեկնածու: Թուրքիայի և Խորվաթիայի անդամակցության նախնական ժամկետ է նշանակվել 2012 թվականը: Ալբանիան, Սերբիան և Մոնթենեգրոն նույնպես անդամակցելու դիմում են ներկայացրել: Դիմելը՝ թեկնածու երկիր դառնալու առաջին քայլն է:

ԵՄ - Հայաստան հարաբերություններ

Հայաստանը, ի թիվս հետ-խորհրդային մյուս երկրների, անկախացումից հետո բազմաթիվ մարտահրավերների է հանդիպել, որոնց դեմ միայնակ չէր կարող պայքարել: Կայունացման ու զարգացման գործընթացում միջազգային հանրության փորձն ու աջակցությունը մեծ դեր են խաղացել ու խաղում: Հայաստանի անկախացումից մինչև օրս ընկած շրջանը կարելի է պայմանականորեն բաժանել երկու մասի: Առաջինը, կարելի է ասել, ընդգրկում է 1991-2001թթ. ընկած ժամանակահատվածը: Այդ տարիների ընթացքում Հայաստանը միացավ միջազգային մի շարք կառույցների, դարձավ ՄԱԿ-ի, ԵԱՀԿ-ի անդամ, վավերացրեց մարդու իրավունքներին վերաբերող հիմնական փաստաթղթերը: Սակայն այդ ժամանակ Հա-

յաստանում տնտեսությունը ճգնաժամային վիճակում էր, գործազրկության մակարդակը շատ բարձր էր, երկիրը լի էր փախստականներով: Երկրորդ շրջանի պայմանական սկիզբը կարող ենք համարել 2001թ.-ը, երբ Հայաստանն անդամակցեց Եվրոպայի խորհրդին ու հանձն առավ որոշակի պարտավորություններ մարդու իրավունքների բնագավառում: Դրա հետ մեկտեղ, հարկ է նշել, որ անկախացումից ի վեր Հայաստանի բոլոր իշխանությունները կարևորել են Հայաստան-Եվրոպա հարաբերությունների խորացումը: Այս մասին, ի թիվս այլոց, վկայում են տարբեր տարիներին Հայաստանի քաղաքական վերնախավի կողմից հնչեցված բազմաթիվ հայտարարությունները: Ահա հատված Հայաստանի առաջին նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի՝ 1997թ. գարնանը ֆրանսիական «Պոլիտիկ Էնտերնասիոնալ» հանդեսին տված հարցազրույցից: «Անդրկովկասյան ժողովուրդների ինտեգրացումը եվրոպական կառույցներում ես համարում եմ կարևոր լուրջ միայն նրանց բնականոն զարգացման, այլև տարածաշրջանային կայունության ամրապնդման ռեսանկյունից: Եվ ընդհանրապես, ես կարծում եմ, որքան ավելի շատ միջազգային տարա-վորություններ ստանձնեն նորանկախ ժողովուրդները, այնքան ավելի չափավոր և հավասարակշռված կլինի նրանց քաղաքականությունը: Հետևաբար, ես նույնքան կարևոր ու ցանկալի դեպք է համարում Եվրոպայի ակտիվ ներգրավումն անդրկովկասյան տարածաշրջանում»:

ԵՄ - Հայաստան հարաբերություններում առաջին քայլն արվել է դեռևս 1989թ.-ին, երբ Եվրոպական համայնքի ու ԽՍՀՄ-ի միջև ստորագրվեց Առևտրի ու տնտեսական զարգացման համաձայնագիրը: Քանի որ այդ ժամանակ Հայաստանը ԽՍՀՄ կազմում էր, անուղղակի կերպով հիմք դրվեց ԵՄ-ի և Հայաստանի հարաբերությունների ձևավորմանը: Առավել ուղղակի համագործակցությունը սկիզբ է առել 1991թ.-ին, ՏԱՍԻՍ (TACIS) ծրագրի շրջանակներում: Այդ ծրագիրը նպաստում է շուկայական տնտեսության զարգացմանը, ժողովրդավարության ամրապնդմանը, օրենքի գերակայության ու մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի ձևավորմանը: ԵՄ-Հայաստան հարաբերությունների անկյունաքարը Գործընկերության ու համագործակցության համաձայնագիրն է (ԳՀՀ): Այն ստորագրվել է 1996թ. ապրիլին և ուժի մեջ մտել 1999թ. հուլիսին: ԳՀՀ-ն համարվում է ոչ միայն Եվրոպական միության ու Հայաստանի միջև կնքված համաձայնագիր, այլ նաև Եվրոպական միության անդամ յուրաքանչյուր երկրի ու Հայաստանի միջև կնքված պայմանագիր: ԳՀՀ-ն պարունակում է դեպի ապագան միտված նպատակների ու պայմանավորվածությունների մի ամբողջ ցանկ: Դրանք վերաբերում են մի շարք համագործակցությունների՝ հեղինակային իրավունքից մինչև առևտուր, տրանսպորտից մինչև բարձրագույն կրթություն, գյուղատնտեսությունից մինչև պայքար ապօրինի գործողությունների դեմ: Հիմնական փաստաթուղթը, որով մենք այսօր առաջնորդվում ենք Եվրամիության հետ հարաբերություններում, Գործընկերության ու համագործակցության համաձայնագիրն է: Համաձայնագրում արձանագրված է քաղաքական ու տնտեսական համագործակցության անկյուն

նաքարային նպատակը՝ օգնել Հայաստանին և Հարավային Կովկասում իր հարևաններին՝ ամուր կապեր հաստատել Եվրոպայի հետ: ԳՀՀ-ն օժանդակության բազմաթիվ հնարավորություններ է առաջարկում Հայաստանին բարեփոխումների իրականացման հարցում՝ ուղղված օրենքի գերակայության ամրապնդման ու շուկայական տնտեսության ինստիտուտների կայացմանը: Համաձայնագրի շրջանակներում ձևավորվել են եռամակարդակ հարաբերություններ Եվրամիության հետ: Դրանք են՝ Համագործակցության խորհուրդը, Համագործակցության կոմիտեն և Խորհրդարանական համագործակցության կոմիտեն:

1. Համագործակցության խորհուրդը բարձրագույն մարմին է, որը կանոնակարգում է

ԳՀՀ իրականացման գործընթացն ու իրավասու է համադասախան ֆայլեր ձեռնարկել առաջադրված նպատակներին հասնելու համար: Հայաստանի կողմից խորհուրդն ընդգրկում է ՀՀ կառավարության անդամներին, իսկ Եվրոպական կողմից՝ ԵՄ անդամ ղեկավարությունների և Եվրահանձնաժողովի ներկայացուցիչներին: Նախարարների մակարդակով՝ խորհուրդը հավաքվում է տարի մեկ անգամ, և կողմերի ներկայացուցիչները հերթապայման կարգով ստանձնում են նախագահությունը:

2. Համագործակցության կոմիտեում ներկայացված են նույն կողմերը, բայց արդեն՝ ֆաղափացիական ծառայության բարձրագույն դաստիարակների մակարդակով: Կոմիտեն

ԵՄ շնորհիվ է, որ իր անդամների միջև վերջին 60 տարվա ընթացքում դառնալով էլ եղել:

նախադասությանը է խորհրդի նիստերն ու առաջնություն է խորհրդի նիստերի շարունակականությունը:

- 3. Խորհրդարանական համագործակցության** կոմիտեն կազմված է Հայաստանի խորհրդարանի ու Եվրոպական խորհրդարանի անդամներից ու ֆինանսական աստիճան է երկու կողմերի երկխոսության համար:

Հայաստանի շուկայական տնտեսության զարգացման անցումային շրջանի հաջողությունը երկարաժամկետ ռազմավարական նշանակություն ունի ԵՄ-ի համար: ԵՄ ն շահագրգռված է ունենալ կայուն հարևաններ, նրանց հետ զարգացնել փոխշահավետ քաղաքական ու տնտեսական հարաբերություններ և օժանդակել նրանց առաջընթացին:

Անկախության ձեռքբերումից հետո, հայտնվելով տարածաշրջանային ու քաղաքական անկայուն վիճակում, շրջապատվելով էթնիկական հակամար-

տություններով և սոցիալական դժգոհությամբ, կորցնելով իր առևտրային գործընկերների մեծ մասին, Հայաստանը կանգնեց քաղաքակրթական ուղղության ընտրության առջև: Ինտեգրումը ԵՄ՝ դարձավ Հայաստանի գլխավոր նպատակներից մեկը, որն իր հիմքում ուներ հայ ազգի պատմամշակութային կողմնորոշման գաղափարը: Հայաստանում իրագործվող տարբեր ծրագրերի միջոցով ԵՄ-ն ապացուցեց, որ իսկապես Հայաստանի գործընկերն է և ջանում է նրան օգնել իրագործելու անցումը դեպի շուկայական տնտեսություն ու կայուն ժողովրդավարություն: Հայաստանի կառավարությունը կոորդինացնում է իր համագործակցությունն արտաքին օգնության շնորհիվ և ԵՄ-ի հետ միասին իր ջանքերն ուղղում է այնպիսի կարևոր խնդիրների լուծմանը, ինչպիսիք են տնտեսության աճը միջազգային առևտրի միջոցով, պայքարը կաշառակերության, աղքատության, անհավասարության դեմ և այլն:

AEPLAC-ն ու ազգային ծրագիրը

AEPLAC-ը (Armenian- European Policy and Legal Advice Center) ստեղծվել էր 1999 թվականին՝ որպես ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող ծրագիր:

Առաջին փուլը (1999-2001թթ.) և երկրորդ փուլը (2001-2003թթ.) հիմնականում նպատակաուղղված էին ՀՀ կառավարությանը՝ անդամակցության գործընթացում տնտեսական քաղաքականության ու իրավական հարցերով բարձր մակարդակի խորհրդատվություն տրամադրելուն:

AEPLAC երրորդ փուլի (2003թ. հուլիսից 2005թ. հուլիս) նպատակն էր՝ խորհրդատվություն տրամադրել ՀՀ կառավարությանը Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրի (ԳՀՀ) իրականացման ազգային ծրագրի մշակման հարցում: 2003 թվականից ի վեր AEPLAC-ն իրականացրել է Ազգային ծրագրի մշակման գործընթացը՝ Ազգային ծրագրում արդյունավետորեն կիրառելով Եվրոպական ընդհանուր օրենսդրության՝ *acquis communautaire*-ի վրա հիմնված անդամակցության տեխնոլոգիան, որը ներկայումս իրականացվում է ՀՀ կառավարության կողմից՝ 2005 թվականի Ազգային ծրագրի ընդունումից հետո:

AEPLAC չորրորդ փուլի (2005թ. նոյեմբեր - 2007թ. նոյեմբեր) հիմնական առաքելությունն էր՝ ՀՀ կառավարությանը տրամադրել բարձր մակարդակի տնտեսական և իրավական խորհրդատվություն՝ զՀՀ իրականացման հետ կապված հարցերում, ինչպես նաև աջակցել Հայաստանի տնտեսական, քաղաքական և սոցիալական զարգացմանը ԱՀԿ, զՀՀ և ԵՀԶ-ի շրջանակներում, մասնավորապես.

1. **աջակցել** և խորհրդատվություն տրամադրել ՀՀ կառավարությանը զՀՀ իրականացման (զՀՀ իրականացման ազգային ծրագիր, ԵՀԶ գործողությունների ծրագիր), ինչպես նաև անհրաժեշտ հմտություններով օժտված ինստիտուցիոնալ և կառավարման կարողությունների ստեղծման հարցում.
2. **աջակցել** ՀՀ կառավարությանը ԱՀԿ, զՀՀ և ԵՀԶ շրջանակներում օրենսդրական և սննդական ֆալսֆականության մշակման, ձևակերպման, համադասախանեցման և իրականացման հարցում.
3. **աջակցել** ՀՀ կառավարությանը զՀՀ-ի, Ազգային ծրագրի, ԵՀԶ-ի, Եվրոպական ընդհանուր օրենսդրության (Acquis Communautaire) և այլնի շուրջ լայն հասարակայնության և կառավարության իրազեկության բարձրացման հարցում՝ համադասախան գործիքների կիրառմամբ:

2003 թվականին ՀՀ կառավարությունը ձեռնամուխ եղավ զՀՀ իրականացման Ազգային ծրագրի մշակմանը՝ նպատակ ունենալով պլանավորել և իրականացնել զՀՀ շրջանակներում ստանձնած պարտավորությունների, մասնավորապես՝ իրավական և ինստիտուցիոնալ կարողությունների համապատասխանեցումը ԵՄ չափանիշներին: AEPLAC-ն իր գործունեության երրորդ փուլի ընթացքում

քում ակտիվորեն օժանդակել է այդ գործընթացին ու զգալի ներդրում ունեցել՝ խորհրդատվական ծառայություններ մատուցելով: Ազգային ծրագիրը բաղկացած է հինգ գլուխներից և կազմված է 594 էջից: Առաջին գլուխն անդրադառնում էր մարդու իրավունքների պաշտպանությանը, սահմանադրական բարեփոխումներին, խղճի ու խոսքի ազատությանը, երթերի ու ցույցերի ազատությանը, գենդերային քաղաքականությանն ու դատական բարեփոխումներին:

Երկրորդ գլուխը կենտրոնացնում է տնտեսական աճի, մակրոտնտեսական կայունության, հարկաբյուջետային բարեփոխումների, դրամավարկային համակարգի, աշխատաշուկայի ու սոցիալական վիճակի, կրթության ու գիտության, առողջապահության և մասնավորեցման վրա: Սույն ծրագրի հիմնական նպատակն է՝ Կոպենհագենյան տնտեսական հայտանիշների շրջանակում հասնել դրանց այնպիսի մակարդակի, որ հնարավորինս կրճատվի տարբերությունը Հայաստանի ու ԵՄ նոր անդամ և անդամակցող երկրների միջև: Որպես համեմատության կետ՝ ընդունվում է համապատասխան ցուցանիշների այն մակարդակը, որը ԵՄ նոր անդամը և անդամակցող երկրներից յուրաքանչյուրն ունեցել է ԵՄ անդամակցության բանակցություններն սկսելու տարում (1999-2001թթ.):

Երրորդ գլուխն առավել ծավալուն է ու ընդգրկում է 23 ենթագլուխներ, որտեղ մանրամասն ներկայացված են ապրանքների ազատ տեղաշարժի, հարկերի, ընկերությունների իրավունքի, անձանց ազատ տեղաշարժի, էլեկտրաէներգիայի ու այլնի վերաբերյալ վերլուծություններ ու առաջարկություններ: Կից կարող եք տեսնել ավտոճանապարհային փոխադրումների վերաբերյալ խնդիրներն ու դրանց բարելավման

ուղղված գործողությունների առաջարկությունները, որոնք մեջբերված են AEPLAC-ի վերլուծություններից:

Ավստրալիայի փոխադրումները կարգավորող ՀՀ օրենսդրությունը հիմնականում չի համադասասխանում ԵՄ օրենսդրության լիարժեքներին: ՀՀ-ում առկա է մեկ միասնական օրենք՝ «Տրանսպորտի մասին», որը կարգավորում է տրանսպորտային բնագավառի գործունեությունը՝ ավստրալիայի և երկաթուղային բնագավառների համար: ԵՄ տրանսպորտային բնագավառը կարգավորող օրենսդրությունը ներառում է առանձին ակտեր (դիրեկտիվներ) վերահսկող յուրաքանչյուր բնագավառի համար: ՀՀ տրանսպորտի բնագավառի օրենսդրությունը չի ներառում իրավական ակտ՝ օտարերկրյա փոխադրողների գործունեությունը ճեղական ավստրալիայի փոխադրումների շուկայում կարգավորելու համար:

ՀՀ ավստրալիայի փոխադրումների շուկայի համար սահմանված չեն օտարերկրացի ուղևորների միջազգային փոխադրումների ընդհանուր կանոնները: Սահմանված չէ նաև ավստրալիայի փոխադրումների ազգային անվտանգության չափանիշների համակարգը:

ՀՀ օրենսդրության անհամադասասխանությունն ավստրալիայի վտանգավոր բեռների փոխադրման կարգը սահմանող՝ ԵՄ 1994թ. նոյեմբերի 21-ի խորհրդի թիվ 94/55/EC կանոնակարգին, հիմնականում վերաբերում է Հայաստանում ավստրալիայի տրանսպորտի ազգային անվտանգության չափանիշների համակարգի բացակայությանը: Միջուկա-

յին և ռադիոակտիվ նյութերի փոխադրման կարգը համադասասխանում է ԵՄ օրենսդրությանը: Այն սահմանված է 2001թ. դեկտեմբերի 24-ի ՀՀ կառավարության թիվ 1263 որոշմամբ՝ միջուկային և ռադիոակտիվ նյութերի փոխադրման հատուկ կանոնները հաստատելու մասին, ինչը մշակել է ՀՀ բնապահպանության նախարարության «Պեղակավորության» ծառայությունը: ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված չէ նաև ավտոտրանսպորտի փոխադրող վտանգավոր բեռների ստուգման կարգը: Նույնպես համար է սահմանել վտանգավոր բեռների փոխադրման կանոնակարգ ավստրալիայի փոխադրումների բնագավառի համար: Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է «Ավստրալիայի փոխադրումներ» ենթագլուխը ԵՄ չափանիշներին համադասասխանեցնել ԵՄ օրենսդրությամբ սահմանված լիարժեքներով:

Չորրորդ գլուխը մանրամասն ներկայացնում է ՀՀ եվրաինտեգրման կառավարման համակարգը, վերահսկումը, մասնագիտացված կառույցները, ԵՄ ինտեգրման ազգային խորհուրդը, ԵՄ ինտեգրման համակարգող հանձնաժողովը:

Ազգային ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ ռեսուրսների շարքում, հինգերորդ գլխում, ներկայացվել են ծրագրի պատրաստման ու իրականացման ֆինանսական, մարդկային ռեսուրսների հիմնախնդիրները:

AEPLAC-ը մշակեց Ազգային ծրագրի հստակ կառուցվածքը և ներկայացրեց համակարգող կոմիտեին, որն էլ այն հավանության արժանացրեց ու հաստատեց: Գործընթացին աջակցելու նպատակով ու ՀՀ կառավարության խնդրանքով՝ ԵՄ պատվիրակությունը փորձա-

գետների մակարդակով գործարկեց կարճաժամկետ օժանդակության նոր ծրագիր: Համեմատական վերլուծության արդյունավետ իրականացման նպատակով AEPLAC-ը մշակեց ԱԴԱՄՍ (ADAMS AEPLAC Document Application Management System՝ AEPLAC-ի փաստաթղթային կառավարման և կիրառման համակարգ) վիրտուալ ծրագիրը, և համապատասխան դասընթացներ կազմակերպվեցին աշխատանքային խմբերի ղեկավարների ու անդամների համար: ԱԴԱՄՍ-ի օգնությամբ հնարավոր դարձավ համեմատական վերլուծության աշխատանքն իրականացնել աշխարհի ցանկացած վայրից, որի շնորհիվ այն դարձավ հեշտ կառավարելի ու նվազ աշխատատար: ԱԴԱՄՍ-ի կիրառումը լուրջ առաջընթաց էր Հայաստանի էլեկտրոնային կառավարման բնագավառում:

ԵՄ սահմաօրջանային օգնությունը բարձրացրել է կենսամակարդակը Եվրոպայի աղիւս օրջաններում:

AEPLAC-ն ու ներգրավված փորձագետները պատրաստեցին օրենսդրության համեմատական վերլուծության հաշվետվություններ, որոնք լույս էին սփռում այդ ոլորտներում առկա խնդիրների վրա:

Աջակցության ծրագրեր

Հիմնվելով Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրի վրա՝ ԵՄ-ն ցանկանում է Հայաստանի հետ հաստատել այնպիսի հարաբերություններ, որոնք կհանգեցնեն ժողովրդավարության սկզբունքների հաստատ-

2005թ. հուլիս ամսվա ընթացքում AEPLAC-ը մշակեց ու կառավարությանը ներկայացրեց Ազգային ծրագրի «Եվրոպական ինտեգրման կառավարման համակարգը» գլուխը՝ առաջարկելով անհրաժեշտ ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներ իրականացնել Ազգային ծրագրի կատարման գործընթացն առավել արդյունավետ դարձնելու նպատակով: AEPLAC-ը նախաձեռնեց նաև «Տնտեսական քաղաքականության համապատասխանեցում» գլուխը, որը ՀՀ կառավարությանը ներկայացրեց 2005թ. օգոստոսի վերջին:

Ծրագրի իրականացումը նշանակալիորեն նպաստում է այն բանին, որ Հայաստանի օրենսդրությունը, իրավական համակարգն ու նորմերը ներդաշնակ լինեն Եվրոպական միության չափանիշների հետ: Այս համատեքստում ամուր հիմք է ստեղծվում հետագա տնտեսական ինտեգրման համար՝ հաշվի առնելով տնտեսության և առևտրի բնագավառում օրենքների և դրույթների ընդունումը և կիրառումը, որոնք խթանում են առևտրի, ներդրումների, տնտեսական աճի ավելացումը: Ծրագիրն օգնում է մշակել և իրականացնել այնպիսի քաղաքականություն և միջոցառումներ, որոնք ուղղված են տնտեսական աճին, սոցիալական կարգավիճակի բարելավմանը, աղքատության նվազեցմանը և շրջակա միջավայրի պահպանությանը՝ նպաստելով կայուն զարգացմանը:

մանն ու խորացմանը, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի ձևավորմանը, ինչպես նաև շուկայական տնտեսության ամրապնդմանը: Այս նպատակներին հասնելու համար Հայաստանը 1992-2003թթ. Եվրոպական

միությունից ստացել է 335 միլիոն եվրո՝ ի հավելումն քաղաքական աջակցության: 1992թ.-ից ԵՄ-ն Հայաստանին օժանդակել է մի շարք ծրագրերի միջոցով՝ ՏԱՍԻՍ, Պարենային անվտանգության ծրագիր, Բացառիկ ֆինանսական աջակցություն և Ժողովրդավարության ու մարդու իրավունքների եվրոպական նախաձեռնություն:

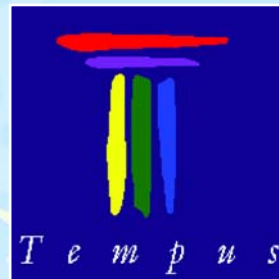

Տասիս
Tacis

Տասիս-ը (Tacis - Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States) Տեխնիկական աջակցություն Անկախ Պետությունների Համագործակցությանը ծրագրի հապավումն է: Սկզբնական շրջանում այն գրվում էր մեծատառերով, իսկ ավելի ուշ գրվեց Tacis ձևով (ընդգծելու համար գործունեության ընդլայնումը), ու ծրագրում ընդգրկվեցին նոր երկրներ: 2002թ. Եվրոպական միության Tacis ծրագիրը նշեց իր և գործընկեր երկրների՝ Մոլդովայի, Ուկրաինայի, Բելառուսի, Հայաստանի, Ադրբեջանի, Վրաստանի, Ռուսաստանի, Ղազախստանի, Ղրղզստանի, Տաջիկստանի, Թուրքմենստանի, Ուզբեկստանի և Մոնղոլիայի համագործակցության տասներորդ տարեդարձը: Այս համագործակցությունը սկիզբ առավ 90-ականներին, 13 գործընկեր երկրներում:

Tacis ծրագիրն այն հիմնական գործիքն է, որի օգնությամբ ԵՄ-ն օգնում է Գործընկերության ու համագործակցության համաձայնագրի իրականացմանը: Սկզբնական շրջանում ծրագիրը տեխնիկական օժանդակություն էր, գործունեության առանձին ոլորտ: Սակայն հիմա այն վերոհիշյալ երկրների հետ (այդ թվում՝ Հայաստանի) հարաբերություն-

ների բարդ, զարգացող ցանցի մեկ մասն է միայն: Այսօր ծրագիրն աշխատում է լուծումներ գտնել ավելի խորը քաղաքական հարաբերություններում առաջացող խնդիրների համար՝ ակնկալելով, որ յուրաքանչյուր ծրագիր իր չափով նպաստի ընդհանուր նպատակների իրագործմանը: Պետք է նշել, որ Tacis 2006 թվականի գործողության ծրագրով 17 մլն եվրո բյուջե է հատկացվել Հայաստանին:

ՏԵՄՊՄՍ
TEMPUS

TEMPUS - ը ԲԱՐԺՐԱԳՈՂՆ Լրթության համար Միջեվրոպական համագործակցության նախագիծ է: Այն ուղղված է ուսումնական ծրագրերի ու դասավանդման նյութերի մշակմանն ու վերակազմմանը, ուսուցման հարմարությունների բարելավմանը և/կամ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում համալսարանական կառավարման զարգացմանը: 1995թ.-ից Հայաստանը մասնակցում է TEMPUS ծրագրին: 1995-2007թթ. իրականացվել է 28 երկարաժամկետ ծրագիր ու 58 անհատական դրամաշնորհ է տրամադրվել՝ 4.536.146 եվրո ընդհանուր արժույթով: Եվրոպական հանձնաժողովի ու տեղական իշխանությունների սահմանած գերակայությունների համաձայն՝ TEMPUS-ի գործունեությունը ծավալվել է հետևյալ բնագավառներում.

- **համալսարանական կառավարման համակարգերի բարեփոխումներ,**
- **ուսումնական ծրագրերի մշակում ու դասավանդող անձնակազմի վերադաստիարակում այնպիսի բնագավառներում,**

**ինչդիպիք են՝ սոցիալական
գիտություններ, բժշկություն,
ճարտարագիտություն, օդային
համակարգեր և այլն,**

➤ **ցանցերի ստեղծում:**

Մինչև օրս Հայաստանի ինը բարձրագույն ուսումնական հաստատություն՝ Երևանի պետական համալսարանը, Երևանի պետական ճարտարագիտական համալսարանը, Երևանի ճարտարապետության ու շինարարության պետական համալսարանը, Երևանի պե-

տական բժշկական համալսարանը, Երևանի պետական տնտեսագիտական համալսարանը, Գյուղատնտեսության պետական ակադեմիան, Վ.Բրյուսովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարանը, Պետական մանկավարժական համալսարանը, Գյումրու ու Վանաձորի մանկավարժական ինստիտուտները մասնակցել են քսանյոթ ծրագրերի: Ոչ պետական համալսարանները ծրագրում մասնակցելու իրավունք ստացան 2002 թվականից:

ԵՄ դարենային անվտանգության ծրագիրը

ԵՄ պարենային անվտանգության ծրագիրն (ՊԱԾ) աջակցում է գյուղատնտեսության ու սոցիալական ապահովության ոլորտներին, հասարակական ծախսերի կառավարման բարելավմանն ու պարենային անվտանգության մոնիթորինգի գործընթացին: Հայաստանում ՊԱԾ-ը սկսել է գործել 1996թ.-ից ու աջակցել է 1997թ. բյուջետային գործընթացին: 2003-2004թթ. բյուջետային տարիների համար ԵՄ-ն Հայաստանին տրամադրել է 20 մլն եվրո: Իսկ ընդհանուր առմամբ, սկսած 1996թ.-ից, ՊԱԾ-ի շրջանակներում ԵՄ-ն Հայաստանին տրամադրել է 102.3 միլիոն եվրո:

ՊԱԾ-ը պարենային անվտանգության ապահովման բնագավառում իր առաքելությունն իրականացնում է երեք տարբեր մակարդակներում.

- **դարենի ոչ բավարար հասանելիությունն ազգային ու տարածաբնական մակարդակներում,**
- **աղբյուրի հետևանքով սնային անվտանգություններում դարենի սահմանափակ մասնակցությունը,**

➤ **սննդամթերքի օգտագործումն ու սնվելու համադասախանդակն անհատական մակարդակում:**

Հայաստանում ՊԱԾ-ն ընդգրկում է գյուղատնտեսությունը, հողային բարեփոխումներն ու սոցիալական ոլորտը: Վերջին տարիներին ՊԱԾ-ը ներառվել է Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրի (ԱՀՌԾ) շրջանակների մեջ և դրանից բխող ոլորտներում կիրառվելիք ռազմավարական ծրագրերում: Մասնավորապես, ՊԱԾ-ը ներառված է՝

- **սոցիալական աղահոսության բնագավառում. երեխաների դաստիարակությունը և խնամքը, աղբյուրի ընտանեկան մոդալիտի համակարգը,**
- **գյուղատնտեսության ոլորտում. ծրագրերում և լուծարման կողմից մասնակցող ծառայություններում, ինչդիպիք են՝ կենդանիների առողջությունը, բույսերի դաստիարակությունը, սերմնաբուծությունը, տեղական սնունդի անվտանգությունը,**

➤ **հողային բարեփոխումներում. գյուղատնտեսության մեջ և գյուղացիական տնտեսությունում հողի սեփականության ինստիտուտի զարգացումը:**

ՊԱԾ-ի շրջանակում ընդգրկված են ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի, գյուղատնտեսության, աշխատանքի ու սոցիալական հարցերի նախարարությունները:

Մակրոֆինանսական օժանդակություն

1998 թվականին նոր մակրոֆինանսական օժանդակության փաթեթով Հայաստանին տրամադրվեց 28 մլն եվրո վարկ և 30 մլն եվրո դրամաշնորհ, որոնք պետք է տարեկան կտրվածքով բաշխվեին 1999-2005թթ.: Դրամաշնորհի հատկացումների նախապայմաններն էին՝ երկրում մակրոտնտեսական լավ

ցուցանիշները և կառուցվածքային որոշիչ բարեփոխումները: Տնտեսական ծրագրերի համատեքստում այս օգնությունը նպաստել է Հայաստանի արտաքին պարտքի կայունացմանը: Մինչ 2005թ. ավարտը Հայաստանը ԵՀ ին ամբողջությամբ վճարեց իր պարտքը:

Ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների եվրոպական նախաձեռնություն

Ժողովրդավարության ու մարդու իրավունքների եվրոպական նախաձեռնությունը (ԺՄԻԵՆ) հիմնադրվել է 1994թ.

և աջակցում է մարդու իրավունքների պաշտպանությանն ու ժողովրդավարությանը: Տարեկան մոտ 100 մլն եվրո է տրամադրվում այս ուղղությամբ տարվող ծրագրերի ֆինանսավորման համար: 2006թ. Հայաստանին տրամադրվել է 1.5 մլն եվրո՝ 20 ծրագրի ֆինանսավորման համար: ԺՄԻԵՆ-ն Հայաստանին օգնել է զարգացնել քաղաքացիական հասարակությունը Հայաստանում: Տարածաշրջանում քաղաքացիական հասարակության զարգացման տեղական մասնակիցների համար սա հնարավորություն էր վստահություն ու կապեր ստեղծելու իրենց հարևանների, ինչպես նաև եվրոպական գործընկերների հետ:

The European Instrument for Democracy and Human Rights

EQUAL IN RIGHTS
WORLDWIDE

Եվրոպական հարևանության բաղաձայնությունը ԵՀԲ/ENP

2004 թվականի հունիսին Հայաստանը (Վրաստանի ու Ադրբեջանի հետ միասին) ներառվեց Եվրոպական հարևանության քաղաքականության մեջ, որի նպատակն էր՝ ուրվագծել ներկայիս ԵՄ սահմանները և նպաստել ԵՄ անվտանգության երաշխիքների ձևավորմանը՝ հարևաններին առավել տրամաբանական ու կանխատեսելի դարձնելով: Ունենալով զարգացած և կայուն հարևաններ՝ ԵՄ-ն իրեն շրջապատում է «պաշտպանական գոտիով»՝ սահմաններով, որոնք միգրացիոն առաջին իրենց վրա կրեն ԵՄ-ին սպառնացող վտանգները: ԵՀԲ-ն վերաբերում է ԵՄ անմիջական հարևաններին՝ թե՛ ցամաքային, թե՛ ծովային՝ Ադրբեջան, Ալժիր, Բելառուս, Եգիպտոս, Թունիս, Իսրայել, Լիբանան, Լիբիա, Հայաստան, Հորդանան, Մարոկկո, Մոլդովա, Պաղեստին, Վրաստան, Ուկրաինա: Համաձայն վերոհիշյալ ծրագրի՝ նոր հարևան երկրները, ի խրախուսումն քաղաքական ու տնտեսական բարեփոխումների, ստանում են ԵՄ-ի հետ համագործակցելու արտոնյալ պայմաններ: Այդ երկրներին առաջարկվում են ԵՄ-ի հետ հարաբերությունների զարգացման նոր հեռանկարներ՝ ըստ երկրների անհատական առաջընթացի:

ԵՀԲ-ի կենտրոնական տարրը Հարևանության քաղաքականության երկկողմ գործողությունների ծրագիրն է: 2004թ. մայիսին Եվրոպական միության ընդլայնումը* ԵՄ-ի համար քաղաքական, աշխարհագրական և տնտեսական առումով պատմական իրադարձություն էր, որն էլ ավելի ամրապնդեց Հայաստանի և ԵՄ-ի միջև քաղաքական և տնտեսական փոխկապակցվածությունը: Բացի այդ, ԵՄ սահմաններն էականորեն մոտեցան Հարավային Կովկասի տարածաշրջանին:

Դա հնարավորություն ընձեռեց ԵՄ-ին և Հայաստանին՝ զարգացնել համագործակցության շրջանակներից դուրս եկող առավել սերտ հարաբերություններ, այդ թվում՝ նշանակալի չափով տնտեսական ինտեգրման և քաղաքական համագործակցության խորացում: ԵՄ-ի և Հայաստանի ղեկավարություններն իրենց ելույթներում բազմիցս նշել են, որ վճռական են տրամադրված՝ օգտվել այս առիթից՝ իրենց հարաբերությունների ամրապնդման, ինչպես նաև կայունության, անվտանգության ու բարեկեցության խթանման համար: Այս մոտեցումը հիմնված է գործընկերության ու համատեղ սեփականության սկզբունքների վրա:

ԵՀԲ-ը հավակնոտ նպատակներ է սահմանում՝ հիմնվելով ընդհանուր արժեքների նկատմամբ կողմերի նվիրվածության և քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական ու ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների արդյունավետ իրականացման վրա: Հայաստանին առաջարկվում է քաղաքական, անվտանգության, տնտեսական և մշակութային ինտենսիվ հարաբերություններ հաստատել ԵՄ-ի հետ, ամրապնդել տարածաշրջանային և սահմանամերձ համագործակցությունը, ինչպես նաև պատասխանատվություն վերցնել հակամարտությունների կանխարգելման և կարգավորման գործում:

Այս հարաբերությունների հավակնությունների մակարդակը պայմանավորված է ընդհանուր արժեքներին Հայաստանի նվիրվածության աստիճանով, ինչպես նաև փոխադարձաբար համաձայնեցված և միջազգային ու եվրոպա-

* ԵՄ վերջին՝ հինգերորդ ընդլայնման ժամանակ, ԵՄ-ին միացան 10 թեկնածու երկրներ՝ Հունգարիան, Կիպրոսը, Լատվիան, Լիտվան, Մալթան, Լեհաստանը, Սլովակիան, Սլովենիան, Չեխիան և Էստոնիան:

կան նորմերին ու սկզբունքներին համահունչ առաջնությունների իրականացման իր կարողությամբ: Հարաբերությունների առաջընթացի տեմպը լիովին արտացոլում է Հայաստանի ներդրած ջանքերը և վերը նշված հանձնառությունների կատարման ուղղությամբ արձանագրված ձեռքբերումները:

2007-2013թթ. ԵՀԶ երկրների համար նախատեսված բյուջեն կազմում է 12 մլրդ եվրո՝ 32 տոկոսով ավելի, քան մախորդ ժամանակահատվածի բյուջեն: ԵՄ-ի այս ֆինանսավորման ազդեցությունը մեծացնելու համար Հանձնաժողովն առաջարկում է ստեղծել հետևյալ օղակները.

- Հարևանության ներդրումների հիմնադրամը, որին հասկացումներ կանեն մաս անդամ երկրները, և որը կօգտագործվի Ներդրումների եվրոպական բանկից, Վերակառուցման զարգացման եվրոպական բանկից և զարգացման այլ բանկերից՝ հեկայալ վարկավորումները ստանալու համար. համայնքային բյուջեից հասկացումը կկազմի 700 մլն եվրո: Հաշվարկվել է, որ այս Հիմնադրամը կարող է սրամադրած դրամաբեռի գումարով մի քանի անգամ վարկեր սրամադրել: Եթե անդամ երկրների ներդրումը համադաստիսանի ԵՀԶ ներդրմանը, Հիմնադրամը կարող է զգալի գումար կուտակել արժույթային վարկավորումից:
- 300 մլն եվրո կառանձնացվի կառավարման միջոցների համար, բացի երկրի համար նախատեսված հասկացումներից, մաս հավելյալ աջակցություն սրամադրելու այն գործընկերներին, որոնք լավագույն արդյունքներով կիրականացնեն իրենց գործողությունների ծրագիրը:

Առաջարկում է.

- բոլոր ԵՀԶ գործընկերներին՝ արևելյան, ինչդեպ մաս հարավային, ԵՄ ճնշեսական և առևտրային ինտեգրման համար առավել դարձ հեռանկար, որը չի սահմանափակվի միայն ադրանների և ծառայությունների ազատ առևտրով, այլ կանդրադառնա մաս մախային վճարումներից ազատ սահմանների խնդրին, որոնք կունենան համադարձակ մոտեցումներ,
- որոշ խմբերի այցելուների համար վիզայի ընթացակարգերի զգալի բարելավում,
- մախարարական կամ փորձագիտական հասուկ կամ մոտական ժողովներ ԵՀԶ գործընկերների հետ, այնդիսի թեմաների շուրջ, ինչդիսիք են էներգետիկան, տրանսպորտը, շրջակա միջավայրը և հանրային առողջադախությունը: Այս բազմակողմ մոտեցումը կարող է ամբողջականացնել այս երկկողմ աշխատանքը, որի վրա հիմնվում է ԵՀԶ ն,
- տրաժաշտանային հակամարտությունների կարգավորման բնագավառում առավել ակտիվ ներգրավվածություն,
- ամրադնդված տրաժաշտանային մոտեցում արևելում՝ հիմք ընդունելով գործող Սևծովյան համագործակցությունը:

Կազմակերպված պայքարը հանցագործության, թրաֆիքինգի, թմրամիջոցների փոխադրման և փողի լվացման դեմ՝ առաջնախերթություն է թե՛ Հայաստանի, թե՛ Եվրամիության համար:

Համադրելով ամենը՝ կարող ենք ասել, որ Հարևանության քաղաքականությունը Հայաստանին առաջարկում է

տնտեսական շատ սերտ համագործակցություն՝ սկսած Համաշխարհային առևտրի կազմակերպության նորմերին

համապատասխանող համակարգի ստեղծումից մինչև աղքատության նվազեցմանն ուղղված քաղաքականություն:

Գործողությունների առաջնությունները

Գործողությունների ծրագիրը սահմանում է Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրի շրջանակներում ընդգրկված և դրանից դուրս գոյություն ունեցող առաջնությունների համապարփակ շրջանակ: Այդ առաջնություններից կարևոր են հետևյալ ոլորտները և հատուկ գործողությունները.

Առաջնային ոլորտ 1.

Ժողովրդավարական կառույցների, օրենքի իշխանության ամրապնդում, ներառյալ դատաիրավական համակարգի բարեփոխումները և խաբեությունների ու կոռուպցիայի դեմ պայքարը:

Առաջնային ոլորտ 2.

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների հարգում՝ Հայաստանի միջազգային պարտավորություններին համապատասխան:

Առաջնային ոլորտ 3.

Խթանել հետագա տնտեսական զարգացումը, ավելացնել ջանքերն աղքատության նվազեցման և սոցիալական ներդաշնակեցման հարցերում, այդպիսով նպաստելով կայուն զարգացման երկարաժամկետ նպատակներին, այդ թվում՝ շրջակա միջավայրի պահպանությանը:

Առաջնային ոլորտ 4.

Ներդրումային մթնոլորտի հետագա բարելավում և մասնավոր սեկտորով առաջնորդվող աճի ամրապնդում:

Առաջնային ոլորտ 5.

Տնտեսական օրենսդրության և վարչարարության հետագա ներդաշնակեցում:

Առաջնային ոլորտ 6.

Էներգետիկ ռազմավարության մշակում, ներառյալ՝ Մեծամորի ատոմակայանի հնարավորինս շուտ փակումը:

Առաջնային ոլորտ 7.

Նպաստել Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության խաղաղ կարգավորմանը:

ՀՀ կառավարությունը մի շարք քայլեր է ձեռնարկել նշված ոլորտներում անհրաժեշտ փոփոխություններ կատարելու համար: Օրինակ, առաջնությունների 21-րդ կետի՝ բնապահպանության ուղղությամբ ՀՀ կառավարությունն իրականացրել է հետևյալ միջոցառումները.

1. **մշակել ԵՐԶԱԿԱ միջավայրի դաժնամության գործողությունների 2-րդ ազգային ծրագիրը,**
2. **ընդունել ՄԱԿ-ի Եվրոպական Տնտեսական հանձնաժողովի ռազմավարական էկոլոգիա-**

ԵՄ-ն իրականացնում է «Կիոսո» ռաբոտը՝ նվազեցնելու համար օդի աղտոտումը, որն առաջացնում է գլոբալ ռաբա-

խաղաղություն ու հանրային աջակցություն:

ԵՅԲ ի վերաբերյալ մեկնաբանություններ տվել են ոչ միայն հայ, այլ նաև միջազգային վերլուծաբանները: Ուկրաինացի հայտնի վերլուծաբան Օլեքսանդր Սուշկոն Հայաստանի և Ուկրաինայի վերաբերյալ ԵՅԲ իրականացման համատեքստում նշել է, որ այդ պայմանագիրը երկար ժամանակով որոշել է փոխզիջումային ու փոխընդունելի հարաբերությունների մի ռազմավարություն. գործընկերություն ու համագործակցություն՝ այո, ինտեգրում՝ ոչ... ԵՅԲ համատեքստում Հայաստանն ու Ուկրաինան Բրյուսելի կողմից դիտվում են Հյուսիսային Աֆրիկայի ու Մերձավոր Արևելքի երկրների հետ նույն «զամբյուղում», որոնց նկատմամբ նույնպես տարածվում է ԵՅԲ-ն: Հայ վերլուծաբաններն ու քաղաքական գործիչները նույն-

պես տարբեր ձևակերպումներ են տվել ԵՅԲ-ին ու դրա իրականացմանն ուղղված գործընթացներին: AEPLAC-ի նախկին ղեկավար Տիգրան Ջրբաշյանը նշել է. «Ես չեմ ուզում, որ մենք սահմանափակվենք ԵՄ անդամ դառնալու նպատակով: Ավելի ճիշտ կլինի, որ Հայաստանը դառնա եվրոպական երկիր՝ եվրոպական ինստիտուտներով, մարդու իրավունքներով, ազատություններով ու եվրոպական արժեքներով... Թե ինչ կլինի 10 տարի հետո, ինչպես արդեն նշվեց, դժվար է ասել: Եվրոպան ինքն էլ է դիմամիկ համակարգ, նա էլ է զարգանում, տարածաշրջանն էլ է շատ դիմամիկ, ու բոլոր գերտերությունների շահերն էլ են այստեղ բավականին դիմամիկ կերպով զարգանում: Եկեք փորձենք թողնել այդ խնդիրը հետագայի համար, առավել ևս, որ դա ողջունում են նաև մեր եվրոպական գործընկերները»:

Արևելյան գործընկերություն

Փաստորեն, չնայած այն հանգամանքին, որ ԵՅԲ-ն բավականին ամբողջական ու լավ պլանավորված ծրագիր էր թվում, այն չարդարացրեց մասնակից երկրների բոլոր սպասելիքները: Դրա հիմնական պատճառը թերևս այն էր, որ ԵՅԲ-ն համագործակցող բոլոր ու շատ բազմազան երկրներին միևնույն մակարդակի վրա էր դիտում, այլ ոչ թե՝ տարբեր հարթություններում: ԵՄ առավել կատարելագործված գործիքը, որն այժմ կիրառվում է զարգացող վեց երկրների նկատմամբ, Արևելյան գործընկերությունն է: Այս ծրագիրն իրենից ներկայացնում է ԵՄ 27 անդամ պետությունների ու հետխորհրդային վեց երկրների (Մոլդովա, Ուկրաինա, Բելառուս, Հայաստան, Վրաստան, Ադրբեյջան) միջև հարաբերությունների ամրապնդ-

ման նոր գործընկերություն: Ի տարբերություն Հարևանության քաղաքականության՝ Արևելյան գործընկերության ղեպքում գործընկեր երկրները դիտվում են նույն տարածաշրջանային բլոկում և ունեն զարգացման համեմատաբար նույն մակարդակը: Արևելյան գործընկերությունը նպատակ է հետապնդում գործընկերներին առավել մոտեցնել Եվրոպական միությանը, նպաստել կայունությանը, օրինապահ կառավարմանն ու տնտեսական զարգացմանը: Գործընկերության հիմքը հանդիսանում են այնպիսի համընդհանուր արժեքները, ինչպիսիք են՝ ժողովրդավարությունն ու օրենքի գերակայությունը, մարդու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը, շուկայական տնտեսության ձևավորումն ու կայուն զարգացումը:

Արևելյան գործընկերության վեհաժողովը Պրահայում

Նախաձեռնության հիմնական նոր կետերը հետևյալն են.

1. **նոր ղայմանագրեր՝ ներառյալ ազատ առևտրի համադարձակ ղայմանագրեր նրանց համար, ովքեր ղաճաճ են և ցանկոյուն ունեն ղաճաճոյունոյններ սաճննելու.**
2. **Եվրոդական միոյան կողմից ֆինանսավորվող համադարձակ ծրագրեր, որոնց նղաճակն է՝ կաճաճելագործել ԵՄ գործընկերների վարչական կարողոյունները.**
3. **աճիճանական ինճեգրում ԵՄ ճնճեոյանը.**
4. **գործընկերների խրախուսում՝ միյանց միջև առևտրային ցանցի զարգացման հարցում, որը կարող է հեճագայում վերաճվել Հարևանոյան ճնճեսական համայնֆի.**
5. **«ճեղաճարճի և անվճանգոյան վերաբերյալ դաճնագրերի**

կնֆում», որոնք թոյլ կճան առավել հեճոյանմբ օրինական կերդով ճանաղարհորդել Եվրոդական միոյունում, միևնոյն ժամանակ զարգացնելով ջանքերը կոռոյցիայի, կազմակերդված հանցավորոյան և անօրինական միգրացիայի դեմ ղայֆարում: Ավելին, այդ դաճնագրերը թոյլ կճան նաև աղաճանի գործող համակարգերը համաղաճախանեցնել ԵՄ չափանիճներին, ինչղես նաև կճևավորեն սահմանների կառավարման համակցված համակարգեր, որոնց վերջնական նղաճակը կլինի բոլոր համագործակցող երկրներում առանց վիզայի ճանաղարհորդելը.

6. **հանճնաճողովի կողմից աճխաճանֆի ճարճունակոյան վերաբերյալ հնարավորոյունների ֆննարկում՝ ԵՄ աճխաճանֆի ճուկայի հեճագա ընղլայնման նղաճակով.**

7. **ԵՄ-ի և նրա արևելյան գործընկերների համար ընդլայնված էներգետիկ անվտանգության առկայություն.**
8. **գործընկեր երկրներում ճնշասական և սոցիալական զարգացման հասուկ ծրագրերի մշակում, որոնք մասնավորապես ուղղված են ճնշասական և սոցիալական ծայրահեղ անհավասարություններին դիմակայելուն.**
9. **այնդուսի առանձնահատուկ նշանակություն ունեցող նախաձեռնությունների առկայություն, ինչդիսիք են սահմանների համակցված կառավարման ծրագիրը, էլեկտրական էներգիայի տարածաշրջանային շուկաների զարգացումը, էներգիայի արդյունավետության և վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների զարգացումը, Հարավային էներգետիկ միջանցքի կառավարումը և այլն.**
10. **մարդկանց միջև կապերի զարգացումը և ֆաղափաղական հասարակության ու այլ ռազմավարական ներգրավվածությունը, այդ թվում՝ Եվրախորհրդարանում:**

Փաստորեն, Արևելյան գործընկերությունն առաջարկում է նոր ֆորում ԵՄ օրենսդրությունն ու չափորոշիչները ներկայացնելու, բարեփոխումների վերաբերյալ փորձի փոխանակման, ֆինանսական աջակցության համար: Ավելին, Եվրոպական միությունն արդեն իսկ զգալի ֆինանսավորում է տրամադրում Արևելյան գործընկերներին՝

Ուկրաինա՝ 494 միլիոն եվրո
Սոլովովա՝ 209.7 միլիոն եվրո
Վրաստան՝ 120.4 միլիոն եվրո
Հայաստան՝ 98.4 միլիոն եվրո
Ադրբեջան՝ 92 միլիոն եվրո
Բելառուս՝ 21 միլիոն եվրո

Ֆինանսավորումը մինչև 2013թ. աճելու է 75 տոկոսով: Լրացուցիչ ֆինանսավորման 50 տոկոսն ուղղված է լինելու համապարփակ ինստիտուցիոնալ կառուցման ծրագրերին, 20 տոկոսն ուղղված է լինելու տարածաշրջանային զարգացմանը:

Եվրամիության խորհրդի նախագահ Միրեթ Թոփոլանեքը նշել է, որ Արևելյան գործընկերությունը պետք է լինի ոչ թե պաշտոնական, այլ իրատեսական համագործակցություն հավասար գործընկերների միջև՝ առևտրի ու էներգետիկայի անվտանգության, ինչպես նաև ժողովրդավարության սկզբունքների հաստատման ու արդյունավետ կառավարման բնագավառում:

«Եվրահանձնաժողովը ժամանակ չի վասնել այս նոր նախաձեռնությունը սկսելու գործում: Հույս ունեմ, որ այն կոնկրետ օժանդակություն կհանդիսանա մեր գործընկերների բարեփոխումային ծրագրերի համար, ինչպես նաև կբարելավի կողմերի միջև փոխըմբռնումը», - նշել է 2004-2009թ. Արտաքին հարաբերությունների և ԵՀԲ հարցերով հանձնակատար Բենիտա Ֆերերո-Վալդները և ավելացրել. «...Հուսով եմ, որ այս երկրներում վերելք կադրերն ժողովրդավարական հասարակությունների հիմնական տարրեր հանդիսացող ֆաղափաղների իրավունքների ղափառությունը, օրենքի գերակայությունը և ֆաղափաղական հասարակության ակտիվ ներգրավվածությունը: Չնայած մեր գործընկերները անցումային

Բենիսա Ֆերերո-Վալդեր, 2004-2009 ԵՄ Արտաքին հարաբերությունների և ԵԶԶ հարցերով համաձայնակար

Ժոզե Մանուել Բարոզո, Եվրահամաձայնության նախագահ

«Երջանի տարբեր իրավիճակներում և փուլերում են, բայց նրանց առջև ծառացած են նույն մարտահրավերները: Այդ իսկ դաժնառով համոզված ենք, որ նմանօրինակ բազմակողմանի մոտեցումն իրական արդյունքների կհանգեցնի»:

Սակայն, ինչպես պատահում է գրեթե բոլոր մեծ նախաձեռնությունների ժամանակ, Արևելյան գործընկերության ծրագրի հարցում էլ հակասություններ կան հենց ներսում՝ Եվրամիությունում: Մի շարք ԵՄ անդամ պետություններ ամենևին էլ չափազանցված չեն Արևելյան գործընկերության իրագործմամբ: Թերևս դա էր վկայում այն փաստը, որ Ֆրանսիայի, Մեծ Բրիտանիայի, Իսպանիայի, Իտալիայի, Ավստրիայի, Պորտուգալիայի եւ մի շարք այլ երկրների ղեկավարներ չեն մասնակցել գագաթաժողովին և իրենց փոխարեն ուղարկել են ավելի ցածր պաշտոնատար անձանց՝ դրանով իսկ ցուցադրելով իրենց վերաբերմունքը նախաձեռնությանը: Նման վերաբերմունքը կարելի է բա-

ցատրել մի շարք պատճառներով, սակայն դրանցից գլխավորը, միգուցե, տնտեսական ճգնաժամն է, որը լուրջ մարտահրավերներ է նետել միավորված Եվրոպային: Եվ չնայած այդ հակասություններին, ԵՄ-ն շարունակում է իր գործունեությունն ԱԳ շրջանակներում:

Արևելյան գործընկերության մեկնարկից չորս շաբաթ անց ԵՄ-ն և իր արևելյան հարևանները ձեռնամուխ եղան նախաձեռնության իրականացմանը: ԱԳ նորամուծություններից մեկը նշված երկրների հետ բազմակողմ նոր հարաբերություններն են՝ երկկողմ համագործակցության հետ մեկտեղ: ԱԳ առաջին բազմակողմ հանդիպումը տեղի է ունեցել 2009-ի հունիսին, Բրյուսելում: Հանդիպման ընթացքում հիմնական շեշտը դրվել է ժողովրդավարության, լավ կառավարման և կայունության հարցերի վրա: Մյուս հանդիպումները նվիրված են եղել տնտեսական ինտեգրմանը, էներգետիկային, միջանձնային շփումներին: Հանդիպումների նպատակն է եղել՝

աջակցել արևելյան հարևանների՝ ԵՄ չափանիշներին համապատասխանելու, փորձի փոխանակումը խթանելու, ինչպես նաև նրանց միջև կապերի ամրապնդմանն ուղղված ջանքերին:

Եվրահանձնաժողովի նախագահ Ժոզե Մանուել Բարոզոն նշել է. «Միայն երկու կողմից ամուր ֆաղափական կամփի և հանձնառության շնորհիվ Արևելյան գործընկերությունը կկարողանա հասնել ֆաղափական միության և ճնշեսական ինտեգրման: Մենք ղեկավարում ենք ավելի մեծ ներդրում կատարելու փոխադարձ կայունության և հաջողության համար: Այն արագ կփոխհասուցվի ֆաղափական և ճնշեսական կարևոր օգուտներով և կհանգեցնի ավելի մեծ կայունության և անվտանգության՝ ինչպես Եվրոպական միության, այնպես էլ նրա արևելյան գործընկերների համար»:

Փաստորեն, Արևելյան գործընկերությունը համախմբում է Արևելյան Եվրոպայի, Հարավային Կովկասի երկրները, ինչպես նաև ԵՄ անդամ երկրները և հաստատությունները՝ խթանելով մասնակիցների անվտանգությունը, կայունությունը և բարգավաճումը:

ԵՄ և ԱԼԳ երկրների միջև երկկողմ կապերի ամրապնդումից զատ, բազմակողմ հանդիպումները հիմք են ապահովում ԵՄ օրենսդրության և չափանիշների ընթերցման բարելավման, փորձի փոխանակման և ԱԼԳ նախաձեռնության շրջանակներում համատեղ գործունեության ծավալման համար: Թե ինչպիսին կլինեն ԱԼԳ արդյունքները, ցույց կտա ժամանակը: Սակայն այն փաստը, որ վերջինս չափավետ է Հայաստանի համար ու միտված է խթանելու մեր երկրի զարգացումը, անհերքելի է:

Եվրակացություններ

Որտե՞ղ ենք մենք ներկայումս և, ընդհանրապես, ի՞նչ ենք արել Եվրոպայի հետ համագործակցության շրջանակներում:

1999թ.-ից սկսած՝ աշխատանքները լուրջ հիմքեր են ստեղծել ցանկալի արդյունքին հասնելու ճանապարհին: Այն հիմնական արժեքները, որոնցով առաջնորդվում է Եվրոպական միությունը, և որոնք ամրագրված են ԵՀՔ ու ԱԼԳ հիմքերում, (իրավական պետություն, ժողովրդավարություն, մարդու իրավունքների պաշտպանություն և շուկայական հարաբերություններ) համենայն դեպս, որպես հռչակված սկզբունքներ, նորություն չեն Հայաստանի հասարակության համար: Այդ տարիների ընթացքում Հայաստանը միացավ մի շարք միջազգային կառույցների, դարձավ ՄԱԿ-ի, ԵԱՀԿ-ի, Եվրախորհրդի անդամ, վավերացրեց մարդու իրավունքներին վերաբերող հիմնական փաստաթղթերը:

ԵՄ-ի համար կարևոր է իր համար պաշտպանական գոտի ստեղծել նույն կամ մոտավորապես նույն արժեքները կրող երկրներով, որոնք արդեն իսկ հարևան երկրներ էին՝ թե՛ իրենց անվտանգության, թե՛ բարեկեցության, թե՛ մի շարք այլ հանգամանքներով:

ԵՄ գործիքները՝ ԵՀՔ-ն և ԱԼԳ-ն, Հայաստանի համար նշանակում են առաջին հերթին արդյունավետորեն աշխատող ինստիտուտների, այդ թվում և պետական կառավարման ինստիտուտների ձևավորում: Ավելին, կարելի է պնդել, որ դրանք հատկապես փոքր ազգերին

հնարավորություն են ընձեռում պահպանել իրենց մշակութային ինքնությունը և բարգավաճել: Հատկանշական է նաև ազգային փոքրամասնությունների կարգավիճակի բարելավումը՝ հաշվի առնելով նրանց դեմ հաճախ կիրառվող մշակութային, քաղաքական ու տնտեսական խտրականությունը: Բնականաբար, անկարելի է հերքել Վրաստանի ու Ռուսաստանի հետ արդյունավետ տնտեսական ու առևտրային հարաբերությունները: Սակայն Հյուսիսի հետ մեր հարաբերություններում դեռևս առկա է Մոսկվայի՝ որպես «կայսրության կենտրոնի», դերը: Միևնույն ժամանակ, հնարավորությունների հեռանկարը շատ ավելի մեծ է Եվրոպայում:

Ուժեղ են ոչ միայն Հայաստանը Եվրոպայի հետ կապող մշակութային ու քաղաքակրթական արմատները, այլ նաև ազգակցական կապերը: Մխիթարյան միաբանության ներկայությունը Վենետիկում հայտնի է շատ վաղուց, իսկ Գյուլբենկյան հիմնադրամը, թերևս, Պորտուգալիայի ամենահայտնի մշակութային հաստատությունն է: Հայերը Բելգիայում՝ Անտվերպենի արդամանդների շուկայում, ամենաճանաչված առևտրականներից են, իսկ

ֆրանսահայ համայնքն ավելի քան կես միլիոն մարդ է ընդգրկում: Հայերն ու հույները վաղեմի բարեկամական ավանդույթներ ունեն, որոնք կառուցվել են ընդհանուր պատմության ու կրոնական հիմքերի վրա: Արդի աշխարհում միայն Եվրոպան է միաժամանակ առա-

ջարկում պատմական կապերի, ժողովրդավարական կայունության ու տնտեսական հզորության համակցություն: Հասարակական այն կարծիքը, թե ինտեգրվելով Եվրոպային՝ հայերը կարող են կորցնել իրենց ազգային ինքնությունը, անհիմն է: Շուրջ 70 տարի Խորհրդային Միության կազմում հայ ազգը եղել է ծուլվելու վտանգի ներքո: Եվ չնայած կոմունիստական խիստ գաղափարախոսությանը՝ այդ վտանգն իրականություն չի դարձել: Առավել ևս, Եվրոպայի մեջ ինտեգրվելն իրենից ծուլման վտանգ չի ներկայացնում ու կարելի է մեկնաբանել որպես մեր մշակութային, ազգային արժեքներով ու Արևմուտքի փորձով զարգանալու հեռանկար: Եվրաինտեգրում

ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանը և Եվրոպական հանձնաժողովի ԵՄ ընդլայնման և հարևանության հարցերով հանձնակատար Ստեֆան Ֆուլեն

ոչ թե հանուն Եվրաինտեգրման, այլ՝ հանուն Եվրոպական երկիր դառնալու:

Հարց է առաջանում՝ արդյո՞ք Հայաստանը չի կարող այս ամենն իրականացնել առանց ԵՄ օգնության: Փաստացի՝ հնարավոր է, սակայն այս պարագայում առկա են մի շարք առավելություններ ու

հնարավորություններ: ԵՄ-ն Հայաստանին առաջարկում է այն, ինչը վաղուց արդեն փորձել և կիրառել են եվրոպացիները: Սոս 60 և ավելի տարիների ընթացքում եվրոպական երկրները կառուցել են իրենց Սիությունը, ստեղծել արժեքների ու կենսակերպի համակարգ: Այժմ, հիմնվելով իրենց սխալների վրա, կշռադատելով բոլոր թույլ կողմերը՝ եվրոպական երկրները զարգացող երկրներին են առաջարկում իրենց զարգացման ծրագիրը, պլանը: Կետ առ կետ այդ ծրագրերը հարմարեցվում են մեր իրականությանը՝ հաշվի առնելով մեր երկրի բոլոր առանձնահատկությունները:

Իսկ ինչո՞ւ է Եվրոպան ուզում խթանել Հայաստանի զարգացումը: Թերևս միամիտ լավատեսություն կլիներ կարծել, որ դա լոկ մարդասիրական մղում է: Սակայն շատ պարզ է և բնական, որ Եվրոպան կանխատեսելի հարևաններ է փնտրում: Հարևաններ, որոնք կխաղան ընդունված խաղի կանոններով, կլինեն կայուն ու վստահելի: Դա իր հերթին մեծ հնարավորություններ կբացի նոր ներդրումների համար, կստեղծի սպառման ու արտահանման նոր շուկաներ: Եվրոպայում կա էժան աշխատուժի պահանջարկ, որն էլ իր հերթին կլրացվի: Առևտրային սերտ հարաբերությունները, նոր հումքերի ու ռեսուրսների առկայությունը լրացնում են առկա բացը: Զարգացող երկրները շրջան են ստեղծում ԵՄ երկրների շուրջ, դառնում «բուֆերային գոտի»: Հնարավոր կլինի կանխել թմրանյութերի, ահաբեկիչների մուտքը ԵՄ սահմաններով: Մարդկանց ապօրինի առևտուրը կհասցվի նվազագույն աստիճանի: Կարելի է եզրակացնել, որ ԵՄ ի առաջարկած թե՛ Հարևանության քաղաքականությունը, թե՛ Արևելյան գործընկերությունը երկկողմանի փոխադարձ դաշինքներ են, երբ յուրաքանչյուր կողմ, ունենալով ու

հետապնդելով իր շահը, միևնույն ժամանակ օգնում է դիմացիին: ԵՄ-ի կենսական շահերից է բխում իր արևելյան սահմաններում կայունություն, առավել լավ կառավարում ու տնտեսական զարգացում ապահովելը:

Թերևս խորհրդանշական է ավարտել ՀՀ ներկայիս նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքով, որում ամփոփվում են մեր երկրի պաշտոնական տեսակետն ու ակնկալիքները ԵՄ-ից ու ԱԳ-ից, «...և այնուամենայնիվ, Արևելյան գործընկերությունը խիզախ նախաձեռնություն է: Այն երկուստե՛ր դարձավորեցնող է, բայցև՝ երկուստե՛ր շահավետ: Մենք մտնում ենք այս գործընթացի մեջ մեր շուկաները փոխադարձաբար ավելի մասշտաբային դարձնելու, մեր ֆաղափարների եւ հասարակությունների միջև երկխոսությունը խթանելու, ադազան համատեղ կերտելու և մեր մշակույթները փոխհարսացնելու ձգտմամբ: Եվ ես հավատում եմ, որ դա մեզ հաջողվելու է...»:

Եվրասիա
համագործակցություն
հիմնադրամ

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հեղինակ՝ Լիլիթ Բեգանյան (խմբի ղեկավար),
Արմեն Բայբուրդյան
Անահիտ Պարզյան

Խմբագիրներ՝ Վալերի Պողոսյան
Գևորգ Տեր-Գաբրիելյան
Հերիմազ Հարությունյան
Միհայել Հովհաննիսյան

Ձևակորումը՝ Արամ Ուռուսյանի
Տպագրվել է «ՏԻԳՐԱՆ ՄԵԾ» հրատարակչասանդ
Տպաքանակը՝ 1600 օրինակ